

AROSIENSIS

SÄLLSKAPET AROSBRÖDERNA MEDLEMSSKRIFT 2019

– Vad tror du om framtiden,
Johannes?

Vi har spännande år framför oss

OJ VAD TIDEN GÅR FORT. Tycker inte det var länge sedan vi Arosbröder tog sjövägen till vårfesten i Västerås. Solen sken och rekordsommaren tog sin början. Sen dess har vi hunnit med många träffar med gamla skolkamrater. Vi har spelat golf och boule, vi har sett på konst, bio och teater, vi har minglat, ätit ärtor och tisdagsluncher. Salvatore Grimaldi gästade vår gäsfest och fångslade oss med berättelser från ett händelserikt liv.

I år tar vi tåget till vårfesten, den 11 maj, där vi, som i fjol, under minglet på Stadshotellet kan lära känna de elever, som fått våra stipendier och premium. Så vi försöker leva upp till \$1 i stadgarna: att föra samman forna elever för att uppliva gamla och knyta nya vänskapsband, understödja elever vid skolan och kännedom om skolan och hembygden.

1968 var sista året för studentexamen och den gamla skolformen gick ur tiden. Så därmed har de sista 50 åriga studentjubileet varit, kvar finns 55, 60, 65 etc. Något förändrats för Arosbröderna och det är risk för att medlemsrekryteringen försvaras då anknytningen till

skolan minskar från 1969 och till idag. Men än finns en stor skara skolkamrater kvar, som inom sällskapet vill träffas och ha trevligt.

Skolan blir 400 år 2023 något som vi vill skall firas. Vi har nu fått Västerås

Kommun, skolan och Kyrkan att vara med på firandet. Förberedelsearbetet har startat och vi deltar aktivt. Styrelsens verkar för att sällskapet blir en viktig och aktiv del i firandet. Det innebär också att vi kommer att delta i finansiering med medel bl.a. till ett konstverk. Men vi vill också under de kommande åren, fram till jubileet, satsa våra resurser på stimulerande medlemsaktiviteter. Till årsstämman

i Västerås den 11 maj skall vi ha en första plan framme, med förslag på aktiviteter och kostnader för dessa, som stämman kan ta ställning till.

Slutligen hoppas att alla får glädje av Arosiensis, som också i år kommer i brevlåda. Ett stort tack till redaktionen.

Hoppas vi ses under året!

Sören H

Arosbröderna är den äldsta aktiva skolföreningen i Sverige, och föddes 1902.

Arosiensis är föreningens årliga tidskrift. Du når redaktionen och föreningens styrelse med mail till info@arosienis.se. Redaktion: Elisabeth Björnsén, Gösta Nyberg, Philip Philipson, Ragnar Björk, Lars Sönnergren, Christer P Svenson.

Vissa artiklar i det här numret har en fortsättning och uppföljning på hemsidan, arosienis.se. Där finns förhandstips om kommande aktiviteter och du hittar också inlägg från medlemmar plus en kalender med fastlagda datum för olika inslag på föreningens agenda. Den uppdateras kontinuerligt, allteftersom nya idéer och programpunkter skapas. Hemsidan är under omarbetsning.

Meningen med föreningen?

Hur ser närmsta åren för Arosbröderna ut, vilken riktning ska vi välja? Vad tycker de som sitter och styr och bestämmer? Finns det en guldkant på framtiden, vad är meningen med föreningen?

Styrelsen om Guldåldern

LARS TIDBECK, 'KLUBBMÄSTARE'

Student -65. Närmare 25 år utomlands tillsammans med min hustru som varit utlandsstationerad. Har själv huvudsakligen arbetat för olika FN-organ. Bor i Stockholm.

– Det mångtydiga begreppet 'guldålder' blir vad man gör det till. Den åldern kan mycket väl vara nu! Inte nödvändigtvis fler engagemang, men aktivering av nuvarande bröder och systrar i mer sammanhållna aktiviteter. Främst mot vårt stora jubileum 2023. Vi är Västeråsare, djäknar och jubilarer.

CHRISTER SVENSON, REDAKTÖR, INFORMATION OCH KOMMUNIKATION

Student -65. Bor i Stockholm.

– Föreningen ska ta vara på vänskapliga traditioner, men också öka möjligheterna att erbjuda nya, oväntade möten, komma med överraskande och glädjande påhitt, ge smakbitar av ny kunskap att njutningsfullt suga och tugga på. Det ska de närmsta åren vara allt roligare att vara med i Arosbröderna.

ULLA SIEWERTZ, KASSAFÖRVALTARE:

Student -64, Ekonomutbildad. Varit skollärdare Göteborg. Känner för västkusten men bor i Gnesta.

– Arosbröderna erbjuder möjligheter med guldkant att odla gamla och nya vänskapsband.

HANS LEVIN, MATRIKELANSVARIG

Student -65. Fil. kand. Eget konsultföretag med uppdrag för näringsliv och offentlig sektor. Visstidsarbetande pensionär med inslag av golf vid gynnsamma förutsättningar. Bor på Rindö.

– Medlemsstocken är stadigt krympande trots kraftiga marknadsföringsaktiviteter. Orsaker:

- intresset från "studenter" efter 1968 är minialt
- insatser för att locka jubilarer möter inget intresse
- medlemsantalet 2023 bedöms vara halverat enligt en pågående trend

Planera för en föreningens fortlevnad efter 2023 med nya mål:

- Nya stadgar preciseras av en ny styrelse
- Tar fasta på jubileumsårets devis "Västerås utbildningsstaden" - medlemsbasen breddas och förnyas
- Arosbröderna byter namn och Arosiensis tar över
- Återstående stipendiefond överlämnas till Rudbeckianska gymnasiet för en fortsatt hantering i egen regi och med nya stadgar
- Arosbrödernas återstående medel överlämnas till nya styrelsen för utveckling av Arosiensis.

SONJA BJÖRKÉN, SEKRETERARE

Student -64. Civilekonom som jobbat med företagsutveckling i och utanför Sverige.

– Vi går mot en guldålder – både Sällskapet och vi gamla studenter! En rik förening som vår kan erbjuda medlemmarna fester och andra gemensamma aktiviteter gratis eller nästan gratis under tio eller flera år innan det är dags att avveckla Sällskapet och överlämna eventuella kvarvarande slantar till Skolan eller en "juniorförening" som består av dem som inte hann ta studenten på gammalt vis.

CHRISTINA MORBERG HERMELIN, 10 ÅR I STYRELSEN/VALBEREDNINGEN

Student -65. Varit anställd vid UD. Aktiv fritidspolitiker och boende i Danderyd.

– Arosbröderna har utvecklats mycket under senare tio år när det gäller fler och olika aktiviteter, men kanske ligger guldåldern framför oss. Hoppas att yngre personer ska visa intresse för medlemskap och styrelsearbete. Dock svårt att nå dessa.

– Äldre personer finns med nya idéer. Vi kan be våra medlemmar att lämna tips och förslag på aktiviteter som önskas. Vi har klubbmästeri i Sthlm och V-ås som vederbörande kan ta kontakt med. Många duktiga konstnärer finns inom Arosbröderna. Ordna en gemensam konstutställning!

– Flera subventionerade aktiviteter är positivt. Ekonomin tillåter det.

– Marknadsföring av vårt sällskap är viktig. För lite har skrivits i lokala tidningar om oss och våra aktiviteter. Alla elever i skolan bör veta om att de kan söka A.B. stipendium.

BJÖRN EDSTA, VALBEREDNINGEN

Elev i VHAL 1955 – 1961, senare verksam inom journalistik, förvaltning och handel. Bor i Stockholm.

Blickar tillbaka på ett medlemskap sedan 1970-talet, konstaterar nu lugnt: Vår bästa tid är nu. Arbetat som styrelseledamot under en ganska lång period, nu ledamot av valberedningen. Hoppas att styrelsen kan fortsätta på samma sätt

som nu: Att ge oss fin gemenskap, bra underhållning och intressant hembygdskunskap. Samt nya vyer. Och lite överraskningar. Att vi inte gör några påkostade medlemsvärningar utan är en välkomnande organisation för dem som gillar det utbud vi har.

PHILIP PHILIPSSON, EN STYRELSENS FÖRLÄNGDA ARM I VÄSTERÅS

Student -65. Bor i Västerås

– Arosbröderna är dåtid, samtid och framtid. Minnenas och igenkännandets glädje, dagens roliga fester och arrangemang och de kommande årens guldålder.

GÖSTA NYBERG, SUPPLEANT, DEL AV REDAKTIONEN

Student -64. Veterinär i Sörmland och övriga världen. Bor i Gnesta

– 2023 primärt i fokus. Engagemang emotses från många flera; medlemsaktiviteten går nu in med en högre växel. Nöjsamma, intressanta aktiviteter med guldkant må få kosta inför 400-årsjubileet. Tidigare generationer/donatorer har nog förväntat sig det. Kung Oskar tog eget tåg till Marstrand, Kim Jong Un till Hanoi; Arosbröderna tar eget tåg tillbaka till Västerås i år. Om vi syns utåt, lär yngre medlemmar strömma till oss spontant.

ULLA WESTMAN HECHT, KULTURKOMMITTÉN

Student -61. Skolpsykolog, i kulturkommittén ansvarig för filmvisningar i Stockholm. Bor i Enskede

– Systrar och bröder uppmanas att själva komma med förslag på aktiviteter som de vill att vi ordnar.

ELISABETH BJÖRSÉN, EN STYRELSENS FÖRLÄNGDA ARM I VÄSTERÅS

Student på latinlinjen 1967. Marknadsekonom, arbetat med vuxenutbildning och bidragsutredningar. Idag SFI-lärare i Eskilstuna. Bor i Kvicksund.

– Medlemsrekryteringen koncentreras på skolkamrater som tagit studenten i traditionell bemärkelse, dvs senast 1968. Fler aktiviteter av högre kvalitet och större omväxling samt generös subventionering kan öka medlemsantalet under kommande decennium. Tre önskvärda satsningar är: Ett storslaget 400-årsfirande av Västerås Högre Allmänna Läroverk; Ett utvecklat samarbete med vår gamla skola och en moderniserad hemsida.

Nu är det bara fyra år kvar!

Tiden går fort och som tur är har arbetet med förberedelser inför vår skolas och det svenska gymnasiets 400-årsjubileum nu fått fast form. Kommunstyrelsen i Västerås tog i början av hösten beslut om att satsa på skoljubileet år 2023.

Kommunstyrelsen beslut innebar att stadsledningen fick i uppdrag att dra igång planeringen för 400-årsjubileet, bl.a. med mål att lyfta Västerås som skolstad. Man ska också föreslå hur museiföremålen i skolan kan tillgängliggöras. Därtill ska kulturnämnden i samverkan med Arosbröderna, Svenska kyrkan och Barn- och utbildningsförvaltningen driva ett konstprojekt med målet att 2023 kunna inviga "ett minnesmärke i form av ett samtida offentligt konstverk som relaterar till skolan och dess betydelse för Västerås".

-Vi har tänkt på idén från Arosbröderna, så inledde stadsdirektören Bo Dahllöf det första styrgruppsmötet i Västerås stadshus i oktober 2018. Arosbröderna fick beröm för att ha satt igång planeringen av firandet av Sveriges första gymnasium.

Förutom det offentliga konstverket väntas det bli en hel del seminarier och utställningar under jubileumsåret med syfte att lyfta fram Västerås som en skolstad med gamla traditioner. Vid styrgruppens möte betonades bl.a. vikten att arbeta för att få nationella konferenser med utbildningsteman till Västerås det aktuella året. De olika utställningarna ska finnas på flera platser i staden.

För övrigt lyfts redan nu Johannes Rudbeckius fram genom en utställning i domkyrkan och med en fin trycksak. Anledningen är att det är 400 år sedan han anlände som biskop till Västerås. Även hustrun Malin Hising får stort utrymme. Hon gifte sig med Johannes vid 17 års ålder och fick med honom 11 barn. Om

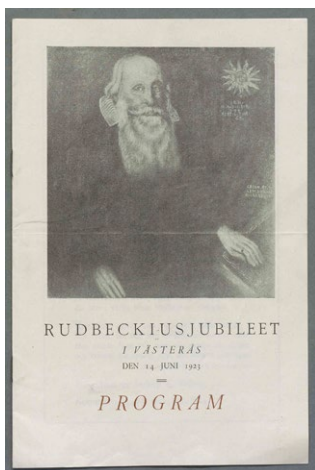
Rudbeckius trädgård, om hans kartprojekt, om det levande biblioteket finns också information. Vår skola finns naturligtvis också med och rektor Magnus Klingberg medverkar i trycksaken med sin analys av den 400-åriga traditionens betydelse idag. De två globerna som äldre Arosbröder beundrat i Hallskolan står nu tillfälligt i domkyrkan. De oskattbara jord- och himmsgloberna har fått skyddande montrar och när utställningen är klar flyttas de tillbaka till skolan och kan visas upp med större säkerhet än tidigare.

Riktigt intressant är också visionen av "Campus Rudbeckius" där området runt domkyrkan ges liv, se bilden ovan från utställningen. Det var ett av landets mera betydande kulturella områden och olika institutioner skulle här samspela för att bygga samhälle och kyrka. Bilden visar skolhusen, lektorshuset, biskopsgården, pigeskolen, probban. Utställningen om Rudbeckius som pågår till september i år är ett bra förspel till vad som ska komma 2023!

Styrelsen i Sällskapet har informerat beslutsfattarna att vi är beredda att erbjuda ett ekonomiskt stöd om vi bereds plats i de olika projektgrupper som staden leder inför jubileet, om Arosbrödernas roll i fråga om initiativ och finansiering markeras i adekvata sammanhang, t ex på minnestavla vid konstverket, i trycksaker och annat informationsmaterial och om enighet nås i projektgrupper kring inriktning, placering, upphandling, kvalitetsnivå etc. för konstverket.

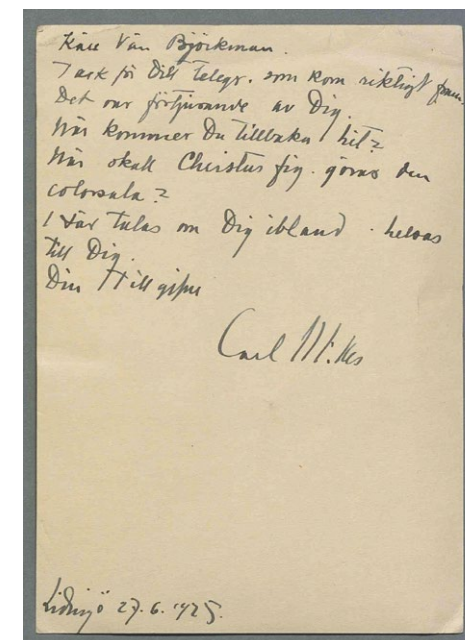
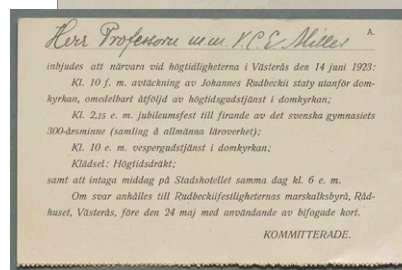
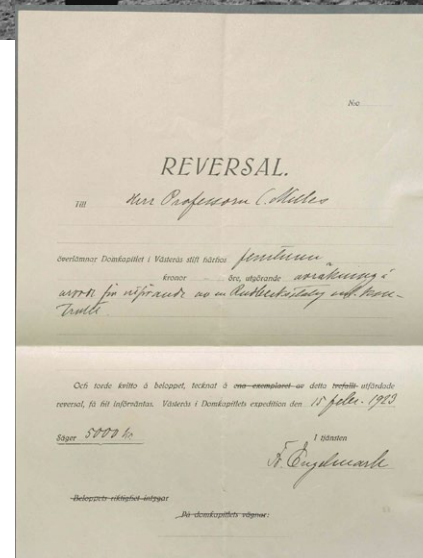
Se fram mot en uppföljning och mera information under årsmötet den 11 maj 2019.

Per-Erik Wallin

Pompa och ståt när kung Gustav V inviger Carl Milles staty 1923.

Korrespondens mellan Carl Milles och de arrangerande herrarna i Västerås.

Besök utställningen om Johannes Rudbeckius!

Passa på att besöka utställningen i domkyrkan när du är i hemstaden. I år är det 400 år sedan Rudbeckius valdes till biskop i Västerås.

Rudbeckius anses som välfärdsstatens grundare och de fattigas biskop. När han vigdes till biskop i Västerås 1619 började ha organisera skolor, fattigvård, kulturminnesvård, musikundervisning. Han införde pensioner och betraktas som den svenska folkbokföringens grundare.

Humanisten Rudbeckius

Rudbeckius växte upp när reformationen fick fäste i landet. Alla skulle kunna läsa Bibeln och Lilla Katekesen. Då behövdes skolor. Först landets första gymnasium 1623 och knappt tio år senare sedan den första flickskolan 1632. Därutöver barnhem och sjukhus. Under den här tiden blir Västerås ett centrum för utbildning och humanism.

Malin Hising

1620 gifte han sig med Malin Hising från Arboğa, som var 17 år när hon gifte sig med Johannes Rudbeckius, 39 år, änklings och barnlös. Hon födde 11 barn. 4 avled tidigt. 1630 föddes Olof, som senare skulle bli universalgeniet Olof Rudbeck. Ytterligare två söner blev själva biskopar.

Lärdomsgiganten Rudbeckius

När Rudbeckius med stöd av kungen Gustav II Adolf och Axel Oxenstierna startade gymnasiet

i Västerås 1623, så hade han tillsatt lärartjänster i teologi, fysik, matematik, grekiska, latin, logik, hebreiska och politik. Själv blev han, bara 23 år gammal, professor i matematik vid Uppsala universitet. Han undervisade dessutom i latin, grekiska, hebreiska, retorik, fysik, psykologi och teologi. En lärdomsgigant.

Rudbeckius Trädgård

När Rudbeckius tillträdde som biskop var domkyrkan, biskopsgården och de andra byggnaderna dåligt underhållna och förfallna, så även trädgårdarna. Han anställde den danske trädgårdsmästaren Rasmus Nilson att sköta de sju trädgårdarna och ett par år senare även skolans trädgård, viridarium scholae.

Rudbeckius bibliotek

Rudbeckius kan anses vara gymnasiebibliotekets skapare. När han tillträdde som biskop 1619 fanns 86 volymer, som successivt utökades till 330 böcker. 1621 startade han ett litet tryckeri i Västerås och snart också en liten boklåda bredvid biskopsgården.

”Himmelen och solen följer jag och intet lägre” var hans måtto – vilket fått prägla den utställning som nu visas i Skattkammaren i Västerås domkyrka.

Västerås domkyrka och Skattkammaren har öppet dagligen kl 9-17. Fri entré.

En intressant bild av "Campus Rudbeckius", det kulturella centrum som Rudbeckius byggde upp på kort tid efter sin ankomst till Västerås 1619. Bild från utställningen i domkyrkan. Den visar till vänster om kyrkan skolhuset Collegium Eloquentie, som försvann tidigt, medan det mera kända skolhuset Collegium Sapientie som revs under 1850-talet på bilden skymms av kyrkan.

En omväg till Västerås – söder om Mälaren

I årets Arosiensis finns en artikel om järnvägen omkring Västerås, Bröder och systrar som i vår anträder årsmötesresan till Västerås drabbas dock av att åka söder om Mälaren istället. Det tar lite längre tid och blir kanske mer meningsfullt som tågresa, gissar jag. Och så får ni meditera över Jan Myrdals ord om att skillnaden mellan Sörmland och Uppland utgörs av att Uppland är plattare, fulare, kallare och dyrare.

Årsmötesresan går med gamla Västra stambanan till Södertälje (ni åker alltså så som stambanebyggaren, överste Nils Ericson ville, han som såg till att Västra stambanan inte skulle gå förbi Västerås) där ni fortsätter mot Eskilstuna och sedan kommer till Västerås via Kolbäck. Sträckan Södertälje-Eskilstuna (Norra Södermanlands Järnväg) blev färdig så sent som 1895. Drivande var Nyby bruk, vid Eskilstuna, och Åkers styckebruk. Banan drogs billigt och delvis avigt. Skulle man till Mariefred fick man byta i Läggesta och skulle man till Strängnäs fick man byta i Åkers styckebruk. Mälaringångarna förblev länge tuffa konkurrenter både i Strängnäs och Mariefred. 1931 sätts banan i konkurs och staten får lov att ta över.

Sträckan Eskilstuna-Kolbäck befars på gamla TGOJ, Trafikaktiebolaget Grängesberg-Oxelösunds Järnvägar. Den här sträckan ägdes först av

bolaget OFWJ, Oxelösund-Flen-Westmanlands Järnväg, och snuten från Rekarne och upp till Kolbäck kom till för att, förutom de tunga malmtransporterna från Grängesberg och andra gruvor i Västerbergslagen, få ner annan mera östlig bergslagshandel och –transporter till Sörmland, Oxelösunds hamn och stambanorna mot Göteborg, Malmö och kontinenten.

Från Kolbäck är det sedan vid årsmötesresan raka spåret på gamla Stockholm-Westerås-Bergslagens järnväg (SWB) mot Västerås. Här lär det ha varit som det gamla svenska hastighetsrekordet för ånglok på 137,5 km/tim sattes...

Urbanisering och långpendling

På sjuttioalet fick alltfler insikten att Stockholm behöver avsevärt bättre förbindelser med mälarenregionen i övrigt. Politiska beslut togs som skapade delvis helt nya järnvägar inom området. Standarden på den norra sträckan var inte alldeles hopplös men på den södra sträckan byggdes helt nytt och till stor del en bit ifrån den gamla banan. Den norra sträckan blev delvis ny, fick ny dragning vid Stäket, ginade förbi Tillberga och fick dubbelspår fram till Kolbäck. Den banan kallas numera Mälärbanan och fortsätter längs en nybyggd sträcka från Jäder vid Arboga över Käglan till Hovsta, alldeles norr om Örebro. Den södra, som fått namnet

Svealandsbanan fortsätter från Eskilstuna via Kungsör och ansluter till Mälärbanan före Arboga. En växande del av båda banorna har nu dubbelspår och en del fyrspar, så att mötande tåg inte ska hindra.

Resandeutvecklingen på båda banorna, trots byggstopp och förseningar, har överträffat alla förväntningar.

Nutiden dras av dätiden

Vid årsmötesresan dras tåget sannolikt av ett orange TGOJ Ma-lok, en ASEA-konstruktion

från början av femtiotalet och under decennier en urstark (och snabb) dragare av malmtågen mellan Grängesberg och Oxelösund. SJ hade lok av samma typ. De använde dem bland annat för de stora norrlandsnålltågen, till exempel Nordpilen.

Det gamla lokförartalesättet sägs vara: ”Ge mig ett Ma och jag kan ta vilket tåg som helst.” Må deltagarna komma fram! I tid.

Anders Wejryd

Med tåg till och från Västerås

Både evolutionsteorin och en av skapelserättelserna i Bibeln låter de levande varelserna komma igång i vattnet för att sedan ta sig upp på land. Arosbröderna tar nu samma evolutionära steg. Förra året med båt till Västerås, i år med tåg.

Oxbacken utgjorde den tvärlinje backen på hela sträckan från Stockholm till Göteborg. Att åka genom Sörmlands mörka inre kom ändå inte på tal. Tryggt förväntade sig Västeråsborna därför att den nya Västra stambanan också skulle gå norr om Mälaren.

Överste Nils Ericson, som ledde stambanebyggandet, gjorde annorlunda. Han bestämde att järnvägarna skulle bryta bygd och inte konkurrera med sjöfarten. Så uppkom orter som Katrineholm, Nässjö och Alvesta, samhällen som ingen förut kommit på tanken att de skulle behövas. Urgamla centra som Enköping,

Västerås, Köping, Arboga och Örebro kunde känna sig blåsta.

Då får vi bygga själva

Nu var bygden omkring Västerås och Bergslagen i dess närhet rik. Den trakten och Stockholm behövde varandra. 1860-talet var dynamiskt och optimismen stor. Pengar fanns. Järnvägsbolaget Stockholm-Westerås-Bergslagens Jernväg (SWB) bildades 1871. Redan 1875 kunde man åka tåg mellan Köping och Tillberga. Året därpå kunde man fara vidare till Stockholm, liksom till Ängelsberg.

Man hade dock kunnat åka tåg mellan Arboga och Örebro ända sedan 1857. Den banan var emellertid del av ett annat transportmönster. Då handlade järnvägsbyggen om att nå och förena hamnar, och de ingick i transportkedjor som även omfattade kanaler, insjöar och foror. Nu, på 1870-talet, handlade det mer om transporter där järnvägen var huvudsak.

SWB byggdes med god standard. Inga lutningar på mer än 10 promille och goda kurvradier. Det var en privatbana med stambanestandard. Bygget blev följaktligen dyrt. När sedan den europeiska konjunkturen föll ihop under 1870-talet blev ekonomin dålig. Trafikunderlaget var dock stort och ekonomin tog sig redan före sekelskiftet. Då blev SWB det ena av de två verkligt stora svenska privatbanekomplexen.

Det andra var Bergslagsbanan, med förvaltning och kapitalbas i Göteborg, men med an-

knutna linjer ända upp till Gävle och Älvdalen. Den var störst av de två på gods. SWB var störst på persontrafik. De två förvaltningarna möttes i Ludvika. Ända in på 1950-talet (efter att allt blivit statens) kunde man, som minne av samarbetet, åka direktvagn mellan Stockholm och Göteborg över Tillberga-Ludvika! Restaurangvagn medfördes och vagnarna kopplades om i Ludvika. Likaså gick den snabbaste förbindelsen mellan Stockholm och Falun i början av förra seklet via Tillberga och Ludvika. Särskild utsikt-svagn för den högre vagnsklassen medfördes!

Den tredje största privatbanan fick med tiden namnet TGOJ (huvudlinje Ludvika-Grängsberg-Frövi-Valskog-Eskilstuna-Oxelösund) och den bestod ända till stålkrisens 1980-tal. Lok, vagnar och motorvagnar från TGOJ var dagliga gäster på Västerås C under femtiotalet och framåt. Det mesta av godstrafiken på Västerås gick norrut via Tillberga-Sala eller söderut (TGOJ Kolbäck-Eskilstuna) och västerut (TGOJ Köping-Frövi). Så länge malmbrytningen i Norberg pågick kom också mycket malm via Ängelsberg-Tillberga för utskeppning i Västerås hamn.

Godstrafiken hade sitt nav i Tillberga ända in till början av sextiotalet. Tåg kom in, delades upp och blev till nya tåg som förde godset vidare mot sina bestämmelseorter, ofta via Västerås hamn eller Värtahamnen.

Morgonbönsmotiv

När Arosbröderna och -systrarna gick i skolan på femtio- och sextiotalet fanns det många resande elever. Flera av dem kom med tåg från Tillberga, Dingtuna, Kolbäck och Hallstahammar och var befriade från morgonbönen. Däremot kom få eller inga från Tortuna och Björkstå/Orresta. Hade

den högre bildningen ingen chans där? Jodå, men de eleverna pendlade till Enköpings högre allmänna läroverk. Så hade överheten beslutat.

Enköping hade en stor lokaltrafik även österifrån, ända från Kungsängen. Bortom Kungsängen började sedan lokaltrafiken mot Stockholm som var mycket omfattande. Redan 1908 byggdes dubbelspår Tomtebodavagnarna.

Den genomgående persontrafiken var fram till sextiotalets mitt upplagd kring några stora snabbgående tåg som delades i Tillberga (främre delen oftast mot Örebro-Hallsberg och den bakre mot Ludvika). Myndigt ropade tågklareraren i Tillberga: "Var god giv akt på vagnarnas skyltning, så att rätt tågdel påstiges!" I anslutning till de här huvudtågen gick persontåg med uppehåll vid småstationerna, vars tidtabeller var avpassade för att man i Enköping, Tillberga eller Västerås skulle kunna ha anslutning till eller från de stora tågen.

Ånga och aktier

När den sista stora SJ-ånglinjen, Borlänge-Rättvik-Mora, fick moderna dieselelektriska lok i början av sextiotalet så ersatte dessa flera ånglok som gått på SWB. De yngsta var byggda så sent som 1943. Det inofficiella hastighetsrekordet med svenskt ånglok anses vara satt någonstans mellan Västerås och Kolbäck med ett SWB H3-lok, som på SJ benämndes A6. 137,5 km/tim.

SWB gick bra. Aktierna löstes in av staten 1943 och 1944 för sammanlagt 36,5 miljoner kronor, alltså idag ungefär 0,75 miljarder. Då var banan ännu oelektrifierad, så den kostnaden kom på staten. Västerås stad var stor aktieägare – och som många vet är detta anledningen till att Västerås haft råd att satsa så stort på offentlig konst. Guldet blev till – konst!

Anders Wejryd, student -68, viss nörd.

Glädje i det gröna

Den 23 augusti spelade systrar och bröder på fina Bro Bålsta golfklubb. Mats Molander kammade hem toppvinsterna, Håkan Redebrant kom två, Sören Hedström knep tredjeplatsen. Robert Klingvall lyckades både spela golf och ta fina bilder.

Robert Klingvall, Hans Swahn, Lars Nilsson; Lars Arvid Boisen, Håkan Redebrant, Ann-Charlotte Jensen, Lisbeth Engström, Per Edebo, Ingrid Unnerstedt, Sören Hedström, Hans Höglund, Mats Molander.

Föreningen som rör på sig och ser sig omkring!

Vi har gått på bio tillsammans, blivit guidade bakom Operans kulisser, studerat konst på Nya Karolinska och i Folksamhuset, skådad arkitekturen och hört ljudet i nya Musikaliska Högskolan, vi har sett Den Stora Branden på teater i Västerås, och varit där på soppteater, fått insikter på Kyrkbackspromenad. Vi gick till sjöss med egen båt från Stockholm till Västerås och avslutade dagen och kvällen med värfest på Stad. Vi sågs på galant gäsmiddag och vi har träffats på trevna luncher en tisdag i varje månad på Terminus i Stockholm. *Det dags för nästa år och nya arrangemang och händelser.*

Bröder och systrar på Mälarens vågor

Från Stadshuset i Stockholm till hamnen i Västerås

Vi hade tur med vädret. Den 5 maj var första dagen på den vår och sommar där sol och värme skulle slå rekord på många håll i Sverige.

Drygt hundra bröder och systrar hade samlats mitt i det larmande Stockholm, på Stadshuskajen vid Norr Mälarstrand. Där fanns inte bara stockholmsmedlemmar. Många hade tagit tåget hemifrån Västerås tidigt på morgonen för vara med om den här unika händelsen; att med båt ta sig från huvudstaden till skoltidens hemstad – sjövägen, med eget chartrat fartyg.

M/S Sjöbris hade tagit sig från sin hemmalats vid Skeppsbron, passerat Hammarbyslussen. Hon siktades nu på Riddarfjärden och välkomnades av den muntra och färgglada församlingen. Landgången lades ut och Arosbröderna strömmade ombord. Tut-i Luren spelade, frukostkaffet serverades, och många sökte sig till soldäck. M/S Sjöbris vände stäven västerut och vi var på väg.

Kapten Göran Sjödin guidade med spännande och intressanta historier och gav oss ny och rolig kunskap om platser och byggnader som kantade farleden.

Vi siktade Birka, snuddade Strängnäs, seglade över blanka fjärdar, porlade sakta genom trånga passager, åt en god laxlunch och tog ett glas vitt, pratade om det vi såg och med varandra, hörde ibland någon ton från Att Angöra En Brygga med Tut-i Luren på fördäck. Några bet eftertänksamt i dagens aktuella frågesport. Vi anade hur våren tittade fram på Mälarens vackra öar och följde fåglarna som klippte över vattenytorna.

Vi kom sakta in i Västerås-fjärden, så konturerna från Stadshuset, Aseatornet, hamnbyggnaderna, gled förbi Elba och Östra och la till alldeles bredvid kära gamla Elbafärjan.

Det var dags att embarkera, göra oss klara för Stadt och festen. Och för en stund få fast mark under fötterna.

Georg Schuisky:

International Science Olympiad for Young Mathematicians, Physicists and Chemists

På 1950-talet hade vi skolutbyte med Randers, Lahti och Ålesund. Då var kulturutbyte och sport huvudteman. Nu är tävlingarna av betydligt mer allvarlig karaktär. Gemensamt är och förblir dock det viktiga, nämligen förbrödningen mellan ungdomarna. Också mellan lärarna där chans ges att diskutera pedagogiska problem.

Jag hade förmånen att få inviga den senaste vetenskapsolympiaden på Rudbeckianska gymnasiet i Västerås. Jag valde att citera Coubertains berömda valspråk: - Det är inte viktigt att vinna i livet utan att kämpa väl!

Jag berättade också att Västerås läroverk hyst många olympier genom tiderna och att en av de första ordförandena för Olympiska kommittén var ASEAS Sigfrid Edström.

Inför årets tävling blev jag tillfrågad om jag kunde formulera 6 frågor i ämnet kemi för de tre olika årskurserna. Det skulle således komma att bli 18 frågor, som i sin tur även kom att innehålla bifrågor. Eftersom jag saknar lärarutbildning men väl har en 3:a i kemi och 50 års näringslivserfarenhet från kemisk-tekniska området föreföll det mig inledningsvis vara en lätt uppgift. Men vid lite eftertanke förstod jag att mina kunskaper om läroplaner och de olika ländernas undervisningsmetoder inte utan vidare kunde jämföras med mina kunskaper och erfarenheter vilket försvarade för mig att sätta upp de rätta frågorna. Dessutom hade skolledningen betonat att jag skulle iaktta sträng neutralitet och undvika att frågan om jäv skulle kunna uppstå. Jag fick således söka stöd hos vänner och professor Kersti Hermansson vid Kemikum, Uppsala Universitet. Hon har själv en gång tagit studenten vid vårt läroverk.

Det blev en ordentlig nostalgisk repetitionsövning i 1950-talets kemi, som kom att sysselsätta mitt huvud både natt och dag och där ingen plats fanns kvar för

korsordslösande eller andra intellektuella utsvävningar. När så de 18 frågorna formulerats skulle en översättning till engelska ske. Detta gjordes av en lärare i engelska med begränsade kunskaper i kemisk fackterminologi.

Betygsättningen diskuteras bland lärarna. Svaren skulle avgas på korrekt engelska, vilket i praktiken också innebar att behärska ett främmande språk de facto kom att ingå i tävlingen.

Hjälpmedel diskuterades. Vilka hjälpmedel skulle stå till förfogande? För kemisterna blev det räknedosa och periodiska systemet.

Hellre fria än fälla? Det fanns en diskrepans mellan de olika ländernas företrädare och frågan syntes ibland vara långt ifrån besvarad.

NÅGRA KEMIFRÅGOR för dig käre läsare att klura på!

- 1 Vad menas med autoprotolys av vatten?
- 2 Rita upp strukturformeln för Diklor difenyl trikloretan och ange dess trivialnamn.
- 3 Vad väger 1 liter koldioxid vid NTP?

(Svaren hittar du på hemsidan.)

Vetenskapsolympiad på Rudbeckianska gymnasiet

Vetenskapsolympiaden startades 1987 av de äldsta gymnasieskolorna i de baltiska länderna. 2018 anordnades tävlingen för 25:e året i följd. Ansvaret för tävlingen alternerar mellan de medverkande skolorna och för tävlingen 2018 var Rudbeckianska gymnasiet värd. Syftet med tävlingen är att elever och lärare från gymnasieskolor i Östersjöregionen träffas för att utbyta erfarenheter och kunskaper. Från varje skola deltar sex elever i ämnena matematik, kemi och fysik, två elever från varje årskurs. Det blir totalt 108 tävlande elever. De medverkande länderna är; Estland, Lettland, Litauen, Ryssland, Finland samt Sverige.

- Det var en lärare på Rudbeck som i samband med ett utbildningssamarbete med Gustav Adolf-gymnasiet i Tallinn fick höra talas om olympiaden, berättar Per-Ola Olsson, fritidsledare på Rudbeck. Vi blev inbjudna att delta och har varit med sedan 2009. Vi har många fantastiskt duktiga elever på skolan och har genom åren erövat flera priser, men Lettland tar alltid hem de flesta medaljerna. Vår skola erövrade en medaljplats i 2018 års olympiad. Det var i matematik för årskurs två som Gorm Henriksen från NA17E kom på andra plats. I knivskarp konkurrens visade Gorm sina goda kunskaper i matematik, där svårighetsgraden var betydligt högre än de prov som ges i kurserna man läser i skolan.

- I år kom jag tvåa, men nästa år i Sankt Petersburg siktar jag på guldmedalj, berättar Gorm. Jag har redan börjat förbereda mig så smått genom att kolla gamla prov. Under middagen pratade jag med en elev från Estland som berättade att de förbereder sig i skolan för olympiaden tre månader innan. Och lettlandarna kommer från en riktig elitskola med höga antagningskrav och sökanden från hela landet. Konkurrensen är hård, men om jag blir uttagen blir det min tredje olympiad och det kan nog vara en fördel, tror Gorm.

Vetenskapolympiaden väcker ett otroligt engagemang, inte bara för eleverna utan också för skolan och personalen.

- Den känns som en riktig tävling, I år kom vi på delad tredje plats, vilket vi är mycket nöjda med, avslutar biträdande rektor Mikael

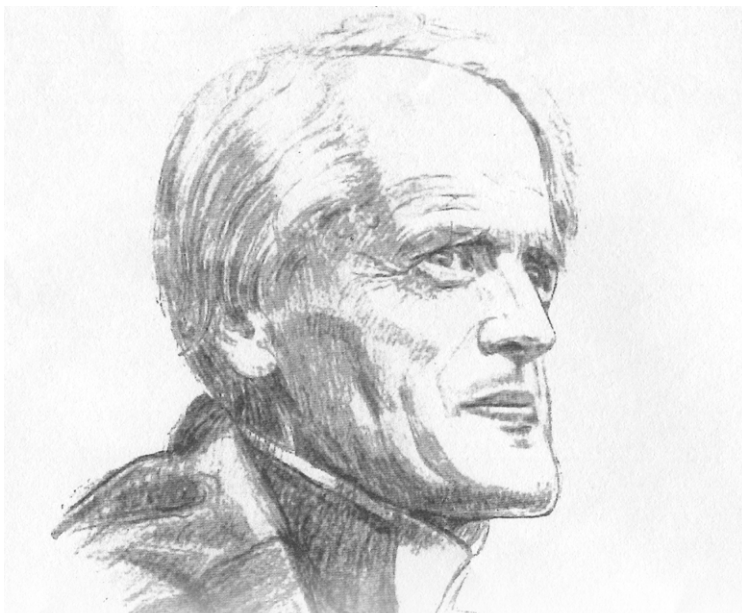
Palm. Tävlingsresultaten är en del, men minst lika viktiga är de kulturella mötena, den stora invigningen, den pampiga middagen och alla gemensamma aktiviteter. Snart börjar vi med uttagningarna till 2019 års olympiad. 18 elever ska tas ut och vi vet att flera redan är taggade och har börjat förbereda sig.

Elisabeth Björnsén

EINAR BILLING

Läroverkselev, biskop och folkkyrkotankens förkunnare

Släkten Billing är urskånsk. Namnet kommer från Billinge, en liten ort mitt i Skåne. En förfader Hansson gjorde sig tidigt till Billing. Men två medlemmar, far och son, Gottfrid och Einar, blev biskopar i Västerås. Särskilt fadern verkar ha trivts bra. Han skriver i brev till sonen: "Så snart Västerås nämnes kommer så många gamla, goda minnen fram."

Far och son var helt olika personligheter. Billing senior var myndig, lättsam med obekymrad självkänsla, en kompromissvillig chefs- och nätverksperson – riksdagsledamot, medlem av Svenska Akademien och med goda kontakter i kungahuset. Einar var principfast och plikt-trogen, med akademisk stil och svag röst - och med vanda inför predikstolen (på tåget mellan Tillberga och Borlänge tar en dalkarl till orda, "Dom tycker nog i Stora Tuna, att biskopen inte är nån vidare predikant"). Han var sjuklig

(lungemfysem, sas det) - bräcklig till både kropp och psyke. Han kan vid tillfälle påminna om någon av de hypersensitiva gossarna i Gunnar Mascoll Silfverstolpes diktning - och han dog på ett nog så dramatiskt sätt. Einar Billing talar i brev om sina "ångor", depressioner och en förlamande trötthet. Intrycket är att det inte är allmänt gnäll eller koketterande, utan att det handlar om en verkligt plågad människa. Hans hustru Gerda skriver: "hans liv blev ett upp- och nedgående, växlande mellan djup depression... och tider av jämn krafttillströmning."

Gottfrid var biskop i Västerås på 1880-talet, så Einar, född 1871, var läroverkselev då. Han var duktig i matte. Senare undslapp han sig, att det var "Luther eller Öhrwall", den radikale fysiologen, och positivismens banérförare. Det blev Luther.

Begreppet "folk" ska man ha en vaksam håll-

ning mot. "Folket" blev alltmer under 1800-talet den inkluderande gemenskapen innanför nationens gränser. Många grupper, politiskt såväl till höger som till vänster, har åberopat sig på detta folk; under mellankrigstiden såväl demokratiska som totalitära samhällen. I Sverige har uttrycket kommit att förknippas med något positivt, något genuint och tillitsfullt, detta genom såväl de samhällspräglade folkrörelserna som Per Albins folkhem.

Den frikyrkorörelse som kunde blomstrera efter konventikelplakatets upphörande 1858 präglades av starkt engagemang i den av medlemmarna själva skapade församlingen, med en personlig bekännelse som grund. Som en del andra folkrörelser hade den anglosaxiskt ursprung. Folkkyrkan hade som idé och term tyskt påbrå. I Sverige hade de så kallade unglyrkomen, från sekelskiftet 1900 och framåt, en Luther-renässans på agendan. Till gruppen hörde ekumenikern Nathan Söderblom, nationalisten J A Eklund, organisationsmänniskan Manfred Björkquist och Einar Billing. Den svenska statskyrkan behövde förnyas och möta utmaningen från frikyrkorna. Kyrkan skulle öppnas upp, få "låga trösklar". Alla runt varje kyrka boende ("alla i socknen") skulle oavsett uttrycklig bekännelse vara välkomna. Även de som ignorerade kyrkan kunde såväl få ta del av kyrkans nådemedel som fira högtider där i form av dop, vigsel, begravning.

Den svenska socialdemokratin hade länge varit skeptisk mot såväl kyrka som religion. Men från och med mellankrigstiden, genom bland andra prästen och riksdagsmannen Harald Hallén och ecklesiastikminister Arthur Engberg, såg man möjligheten att i stället göra statskyrkan och dess folk till en del av folkhemets inrättningar; politisera tyckte en del. Maciej Zaremba, med syrligt skeptisk inställning till "folkkyrkan" som en slags "övideologi", in i våra dagar, skriver dock: "Einar Billing och hans lärjungar vände faktiskt blicken från statens topp till dess bas. Folket, inte statsmakten, skulle ses som kyrkans huvudman."

I flera av Ingmar Bergmans filmer återfinns en slags sensmoral - det finns alltid en luttrad hemhörighet att nå fram till, kanske en försoning med livet och den egna platsen och

uppgiften där. Scener ur ett äktenskap utgör en cirkelrörelse där makarna, om än tilltufsade, hittar tillbaka till varandra. I Sommaren med Monika, annars mest känd för lustfylld skärgårdssommar och ungdomlig förälskelse, så är dusterna mellan Harriet Anderssons och Lars Ekborgs unga par det återkommande. Men slutbilden är Lars Ekborg som ung pappa, som ser sig själv i en spegel med sitt lilla barn i famnen; med ett mildt leende och ny tillförsikt går han ut i livet.

I *Nattvardsgästerna*, från 1961, börjar prästen, spelad av Gunnar Björnstrand, i en landsortskyrka med en nog så fåtalig församlingsmenighet, att tvivla - han heter Tomas i filmen. När en tigande församlingsmedlem tar livet av sig förtvivlar Tomas om både sin förmåga och sin uppgift som präst. När han ändå, trots allt, i slutet av filmen, går ut ur sakristian och tar sig an högmässan så är det mindre av stark trosövertygelse eller ens som del av det prästerliga kallet. Men som präst i Svenska kyrkan är man inte bara predikant eller uttolkare av evangeliet utan utövare av ett ämbete. Man finns till hands, för alla - väl också ett folkkyrkans credo - och detta oavsett eget tvivel eller egen ofärdighet.

17 december 1939, 3:e advent, skulle i Västerås domkyrka också prästvigning ske och den skulle förrättas av biskopen. Ett ögonvittne berättar: "...till slut kom processionen, men den blev ofta avbruten, då biskopen inte orkade gå. Slutligen fick biskopen sätta sig i en stol som vaktmästarna bar fram till högaltaret. - - - Bönerna som ingår i ritualen fick [domkyrkosyssloman] Berggren bedja, medan biskopen sökte återhämta sig. - - - Med bävan och beundran slutfördes kampen och i sakristian tog biskopen avsked av de nya prästerna. 'Och så skulle jag förstöra er stora dag', sade han till de unga. Biskop Billing fördes ett par timmar senare till lasarettet, där han avled innan klockan ringde in tiden till aftonsången." Så långt vittnet.

Det fanns planer på att begrava Billing i domkyrkan, men i Uppsala avrådde man på det bestämdaste. Man hade haft så mycket besvär med Nathan Söderbloms grav. Einar Billing är begravd utanför Davidskapellet på Hovdestalunds kyrkogård.

Ragnar Björk

Arosbrodern som roade Västerås och Sverige

Bowen, Bengt Olof Wennerberg, 1918 – 2014

Bengt Olof Wennerberg, ”Bowen”, tog studenten i Västerås Högre Allmänna Läroverk 1937.

Innan dess hade han hunnit teckna många lärare i skolan, hängt upp teckningarna i ribbstolarna i gymnastiksalen under gymnastikbalen med blandade reaktioner.

”Knackis” gillade berättade Bowen i senare intervju, men ”Algot”, gymnastikläraren, blev uppbragd.

Bowen bidrog också senare med roligheter och tokigheter i denna tidskrift, Arosiensis, både med text och bild.

Bengt Olof Wennerberg var hedersmedlem i Arosbröderna.

Bowen skrevs in på Tekniska Skolan i Stockholm 1939 (nuvarande Konstfack). Men blev utsparkad av en lärare med orden: ”Wennerberg blir aldrig någon tecknare. Skaffa en pensel med betydligt grövre borst och gå ut och sopa gatorna istället!”

Det blev istället reklamskolan Beckmans. Grundaren, AnderBeckman, föll

Lars Gustafsson

för Bowens begåvning och sa: ”Behåll terminsavgiften, jag har bättre nytta av dig om du hjälper mig med de teckningar jag själv inte klarar av...”

Därefter blev det Torsten Erikssons Reklamateljé. Där tillkom ett av Bowens mes spridda verk, vikingaskeppet på Explorer Vodka, flaskan designad av Sigvard Bernadotte.

Reklamateljén köptes av Åhlén & Åkerlunds förlag och det var dag att teckna tidningsomslag.

Bowen medverkade i MAD

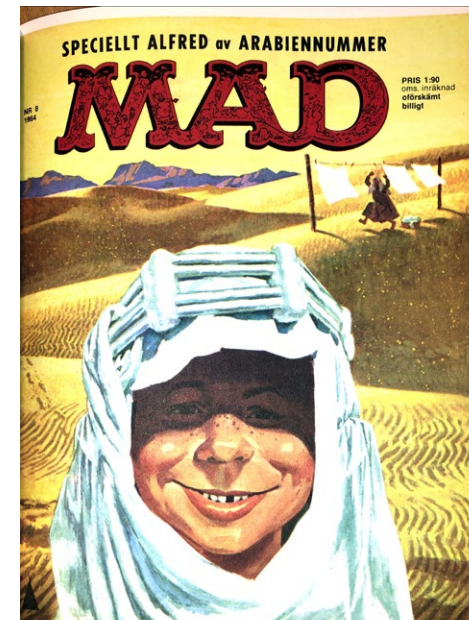
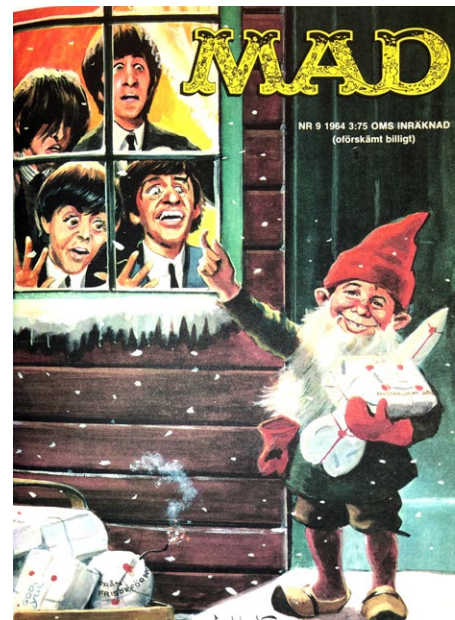
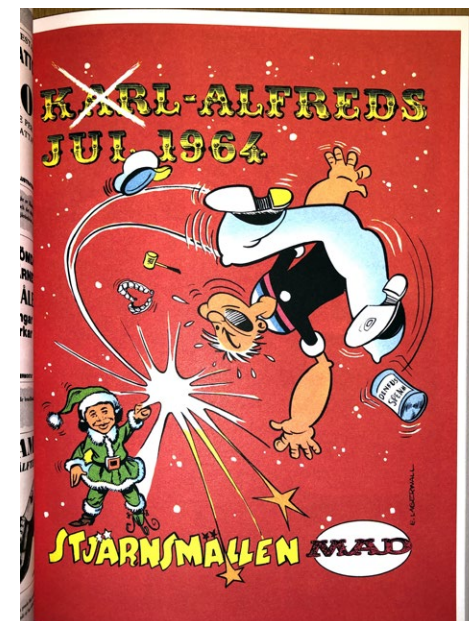
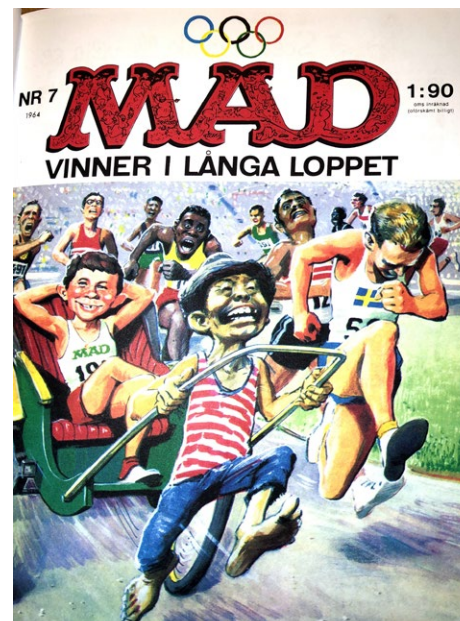
från 1960. På sitt första omslag (det första svensktecknade omslaget) gjorde Bowen en

parodi på den då omåttligt populära Lennart Hyland och dennes TV-program, Han gjorde om Hylands Hörna till Hörnlands Hylla som han följde upp med seriestrippar inuti tidningen.

Och många omslag, serier, och manus skulle följa.

Bo Setterlind

Bowen medverkade i MAD från 1960.

Fråga Swenson, Persson och Grimaldi!

Vi brukar vara stolta över dem. Stadens mest framgångsrika handelsmän. Västeråsarna som lade grunden till ICA, byggde H&M och formade ett europeiskt cykelimperium. Men Västeråsare? Nja. Ingen

av dem är född här.

Det var ändå här som de började. Så visst är de våra västeråsare. Även om Hakon Swenson är född i Kopparberg, Erling Persson i Borlänge och Salvatore Grimaldi i Taranto i Italien.

De har framgången gemensam men också att de har klarat sig utan högre studier. Eller som Erling Persson uttryckte det:

”Jag tyckte inte om skolan och dom tyckte inte om mig”

Hakon Swenson gick visserligen i läroverket, men enligt Carlsbröderna, utan att ”öda tid och eftertanke med inpluggande av vad andra sagt och menat”.

Och Salvatore Grimaldi ser sig som självlärd, skaffade sig snabbt yrkesutbildning för att försörja sin familj, var då arton år och nybliven pappa.

Rubriken påminner oss om att de typiskt svenska namnen plötsligt fick sällskap av något helt nytt.

Det var femtiotal och vi hade lärt oss att några i klassen kom från Finland, någon från Estland och så plötsligt från Italien. Dit som våra bästa fotbollsspelare hade flyttat.

Men vår historia börjar mycket tidigare.

Det är krig i världen när Hakon Swenson star-

tar sitt företag i Västerås. Året är 1917 och Sverige slipper krig här hemma men drabbas ändå av varubrist. Svält leder till landsomfattande demonstrationer med många tusen människor.

Ingen tror att Hakon Swenson då skall lyckas med sitt bolag. Men det går alldeles utmärkt.

Han är övertygad om att företagare vill klara sig själva men gärna samarbeta. Den idén presenterar han 1938 för några likasinnade och bildar Inköpscentralernas aktiebolag, ICA, som bjuder in handlare som delägare. Något som visat sig vara en av Sveriges bästa affärsidéer.

Samma år som Hakon startar föds Erling Persson. Och när han startar det som skall bli början på en världsomfattande klädkoncern, då är han 30 år. Första butiken heter Hennes.

Öppningen annonseras över fyra spalter i Vestmanlands Läns Tidning. Det är en stor händelse för kvinnorna i Västerås. Men förstasidensnyheten för VLT den 13 september 1947 är ändå att 22 män just anlänt från Italien för att börja arbeta på Asea. Som också blir en stor händelse för kvinnorna i Västerås.

Andra världskriget har slutat och behovet av utbildad arbetskraft är stort i Sverige. Asea har haft rekryteringskontor i södra Italien och lyckats locka mekaniker till Västerås.

Bland dem som reser till en ny tillvaro är familjen Grimaldi. Resan tar fyra dagar. Och det är bara början på en fantastisk resa. För Salvatore Grimaldi.

Han är sju år när familjen lämnar Taranto i efterkrigstidens Italien och kommer till Västerås 1952.

Det är pappa Saverio, mamma Assunta och de tre barnen. Men nu är det inte en svensk familj utan en italiensk. Och då är det inte så konstigt att även barnens morfar och en moster

Från Blåsbo till Hakon Swensons Allé

Hakon Swenson är en av de välkända profilerna i efterkrigstidens Västerås. Givetvis känner man till ASEA-chefen, Metallverkens chef, biskopen, landshövdingen och borgmästaren men också Hakon Swenson.

Han går regelbundet sina promenader mellan bostaden i stadsdelen Blåsbo och Hakonbolagets huvudkontor på Hamngatan vid Svartån. Mitt emot Slottet. Hakon Swenson har mustasch, är rak i ryggen, ofta klädd i mörk kostym med väst, alltid med promenadkäpp och lyfter artigt på hatten mot dem som han känner igen.

På vägen passerar han Västerås Högre Allmänna Läroverk. Redan på biskop Rudbeckius tid fostrades djäknar här för att sedan kunna bli präster, lärare och tjänstemän i staten. Och kyrkoherden Karl August Swenson i Irsta hade hoppats att sonen Hakon skulle ta studentexamen där, sen läsa teologi och bli präst. Men Hakon Swenson hade gett upp i femte klass i läroverket efter flera underbetyg.

På samma sätt som konsumbutikerna ägdes av medlemmarna skulle det skapas en detaljistkooperation. Handlarna skulle äga sin leverantör. Men ingen talade om kooperation. Det ordet var för avskytt bland handlarna.

Nu går han över Stora Torget, följer Köpmangatan ner till korsningen vid Wennbergs hörna, tittar upp mot Oxbacken. Där fick han sin första anställning hos specerihandlaren Erik Andersson och Manne Tössbergs Efr.

ingår och tillsammans med flera andra släktingar flyttar in i trean på Spantgatan på väster i Västerås.

Det här är en tid utan integrationsmyndigheter och Asea förklarar på en dag vad arbetsstyrkan skall göra och sedan börjar jobbet dag två.

Hakon Swenson följer sedan än vid Fiskartorget och har då Slottsgatan på andra sidan vattnet. Det var där allt startade när han 1918 flyttade in sitt nybildade företag i lokalerna efter Sundinska snusfabriken.

Två världskrig har passerat och mycket är förändrat. Företaget som han nu leder är ett av de största handelsföretagen i landet.

Han är stark både till kropp och själ. Som ung bar Hakon Swenson 100 kilos säckar och har väglets i livet av en stark kristen tro. Han är principfast, arbetsam och omtänksam. En gammaldags chef som ställer tydliga krav och sätter gränser, berömmar och kritiserar personalen i handskrivna brev och besöker anställda som är sjuka.

Det är Hakon Swenson som bestämmer. Han är dominant utan att höja rösten och fattar alla beslut själv men lyssnar noga på de närmaste i ledningen.

Så är han snart framme vid Hakonshus. en borg mittemot Slottet på andra sidan än. Hakon Swenson hade som anställd hos Tössbergs drivit igenom bygget. Och senare när Tössbergs fick problem kunde han själv ta över det stora kontoret med lager.

Hundra år efter Hakonbolagets start har staden uppmärksammat ICAs grundare – kanske också bett om ursäkt för att man rev Hakonshus, Erik Hahrs mäktiga skapelse – när man nu ersatt Hamngatan med Hakon Swensons Allé.

Björn Edsta

Och Salvatore börjar direkt i första klass i Hammarbyskolan där hans fröken heter Majken Edsta.

”Jag har inget minne av att jag inte förstod vad mina kamrater sa”, konstaterar han många år senare.

Det är femtiotal i det som blir Lilla Italien med åtminstone ett par hundra italienare. De nya svenskarna trivs bra med mycket, bostad och jobb.

”Men det finns ju ingen mat”, konstaterar man. Och det här som ser ut som vinflaskor i affärerna, det är ju saft. Istället för bröd äter svenskarna något som kallas limpå. Så Moster Angela får börja baka. De skickar en man med lastbil till Italien, som fylls med pasta men det saknas mera och det blir flera fyllda bilar.

Direkt efter yrkesskolan söker Salvatore Grimaldi jobb inom industrin. Det blir som slipare på Volvo i Köping. Det är ett precisionsjobb som kräver exakthet på en tusendels millimeter. Han är bland de bästa och undrar varför han skall vara anställd.

Så han köper en slipmaskin. Den kostar 8 000. Bra mycket mer än en årslön för Salvatore men han lyckas få en bra avbetalningsmodell och sedan börjar livsresan eller sagan. Eller hårt arbete, som han själv säger och:

”Våga är enda sättet att lyckas”.

Han åtar sig omöjliga jobb, ser sig själv som den galne entreprenören som söker omöjliga jobb och tar sånt som ingen annan vill ha, lovar att klara det och levererar i tid.

Han köper upp företag, säljer en del av dem. Tar över en tillverkning av cd-skivor, gör företaget attraktivt för köpare och säljer till Citibank och tjänar ”riktigt bra med pengar”. Och han fortsätter att göra bra affärer, blir cykelkung med ledande märken som Bianchi, Monark och Crescent. Han är idag ordförande i minst 15 av sina bolag och vd i sju av dem, har skapat en anseende förmögenhet och flyttat till en väl tilltagen bostad i Diplomatstaden i Stockholm.

Under tiden har mycket hänt i Sverige. Med italienarna kom en förändringsvåg som fick oss att inse att det finns något mer än det typiskt svenska. Man behöver inte äta gröt, korv och potatis eller pannkaka, ha toppluva och höra

Gynggeflickorna. Nu kommer pasta, pizza, mode, Volare och Ciao ciao bambina.

Men det är inte bara maten och vinet. Inte bara sången och konsten. Vi som bor i närheten av Spantgatan, vi ser livsglädjen. Man kan njuta av livet. Det är en ny tid.

Så innerst inne förstod vi unga svenska killar varför italienarna väckte sånt intresse hos de svenska tjejerna.

Men det var nog inte bara därför som många blev kvar i Sverige. Alla hade ju räknat med att återvända när man tjänat ihop till drömmen om ett hus eller en företagsstart. Men de fann något mer. Att italienskt och svenskt passar bra ihop.

I sitt Sommarprogram 2002 förklarade Salvatore Grimaldi detta och att han själv tar vara på det bästa från sina två kulturer:

”Det italienska flexibla synsättet, uppfinningsrikedomen, enkla lösningar, sinnet för design och det svenska synsättet på ordning och reda, organisationsförmåga och att kunna avsluta det man påbörjat.”

Via Grimaldi

Bland de finaste man kan bli i Sverige, är att vara Sommarpratare. Men Salvatore Grimaldi, är även hedersdoktor vid Mälardalens Högskola och har fått mängder av annan uppskattande uppmärksamhet.

Och nu har han även varit hos Arosbröderna, avslutat sitt anförande med att sjunga O, Sole Mio och fått stående ovationer.

Och våra andra två stoltheter då? Ja, Hakon Swenson var

med i Arosbröderna och Erling Persson följde ibland med arosbrodern Björn Wennberg som gäst.

De har båda fått gator uppkallade efter sig i Västerås.

Nu är det dags för staden att döpa om Spantgatan. Eller åtminstone den del som inte är namnsatt och skriva Via Grimaldi på gatuskylten.

Björn Edsta

ICA

MONARK

Från Skultunavägen till Erling Perssons Plats

Det är i en charkuteriaffär som Erling Persson växer upp när familjen flyttat till Västerås och pappas Erland öppnat Perssons Livsmedel på Skultunavägen 8.

”Det var nog meningen att jag skulle ta vid när jag slutat skolan”, har Erling Persson berättat.

Men unge Erling trivs lika lite i slakteribranschen som i skolan. Han har andra idéer och vill till Stockholm. Så han liftar. Eller cyklar till huvudstaden 1938, enligt andra uppgifter.

Pappan sa ”låt pojken åka han kommer snabbt tillbaka”. Men det skulle dröja flera år. Och det skulle inte bli till charkuterierna.

I Stockholm går han till

Aktiebolaget Ost presenterar sig som Carl Persson, tycker att det låter bättre.

”Det imponerade inte på dem. Men jag fick köpa en kartong med lagrad ost, betalade kontant och sålde osten. Det var den första affären”.

Källarmästaren på Centralrestaurangen undrade sedan varför han fick två ostar när han beställt fyra.

”Men jag hade ju bara pengar att lösa ut två och kunde bara ta två på pakethållaren.”

Det fanns ju lättare varor att sälja och leverera. Och han skall snart pröva att sälja mycket annat.

I småskolan hade Erling träffat Björn Wennberg som vuxit upp i en bokhandel och också gillade affärer. Och snart skulle vännerna bilda Carl Persson & Co. Erling

Persson har beskrivit det som en härlig tid. ”Vi gav oss in i nästan alla branscher. De två stora klippen där vi verkligen tjänade pengar var adventsstjärnan och portföljen för ransoneringskort.”

Pappersstjärnan i orange med glödlampa började de tillverka under namnet Tindra Kristall. Den såldes i hundratusental och blev ett måste för alla familjer att ha.

Det var ”väldigt lönsamt” och de sökte efter fler affärer, det blev pennställ och skrivställ och agenturen för Mont Blanc. Så kom kulpennan och de öppnade butiker för pennförsäljning och kompletterade med klockor. Alltid i bra lägen för Penn-Specialisten som senare blev Ur & Penn.

1946 kommer de över en lokal på Kungsgatan i Stockholm, söker bokhandelsrättigheter och öppnar Kungsbokhandeln.

Björn Wennberg fångas av sin bokförsäljning. För Erling Persson går det för sakta.

”Jag var också bokhandlare. Ett par dar”.

Samarbete upphörde samarbetet, men vänskapen bestod. Erling Persson bytte bransch och skaffade en lokal i Västerås. Det blev Stora Gatan 28 där Hennes annonserade med klänningar, blusar, strumpor och bijouterier. 1000 dagsfärska rosor lockade vid öppningen.

Hennes fick sällskap av Mauritz, gick 1974 och blev H&M. Utanför H&Ms butik på Stora Gatan i Västerås ligger Erling Perssons Plats, invigd 2017.
Björn Edsta

Sommarkvällens leende på Stadt

Det var dags för årets första varma sköna sommarkväll. Den välbekanta ,och sedan många år infestade övre våningen på Stadshotellet, fylldes snabbt. Roligt trångt i foajén; mousserande vin, i glaset bubblande samtal mellan vänner och kamrater, kära återseenden, musik studsade mellan väggarna, sorlet och stämningen steg. Några försåg sig med ytterligare ett glas , smet ut på terrassen och njöt den sista gnuttan aftonsol . Dessutom vankades här umgänge med några elever från Rudbeckianska gymnasiet. Årets examensarbeten, eller forskningsprojekt, stödda av Aros-brödernas ekonomiska insatser, presenterades av unga, entusiastiska stipendiater. De svarade på frågor, tog emot uppmuntrande tillrop från den begeistrade äldre generationen och såg ut

att ryckas med i den ystra bekymmerslösheten. Stämningen var inte långt från taket när dörrarna slogs upp till matsalen och hundra-femtiofem personer böljade in mot borden och den väntande middagen, ackompanjerad av Blåsorkestern z.o.

Studentjubilerande bröder och systrar, och alla jublande människor däremellan, lyckades både sjunga, tala, lyssna skratta och ibland överrösta Blåsorkestern, mellan att det serverades tre läckra rätter tillsammans med väl valda och påfyllda viner.

Dansmusiken, vårt eget ”husband” Smileys, drog upp oväntat många bröder och systrar ur stolarna och fick dem att sprittande utföra de mest eleganta rörelserna på dansgolvet.

Sveriges första knattespelare

Han drömmer om att få vara med i VSKs allsvenska lag precis som de flesta av oss som växer upp i 1950-talets Västerås. Men han är närmare drömmen än någon annan. Hasse Höglund är nio år och får springa in med spelarna på Arosvallen.

Han är lagets maskot, får stå vid VSKs mål under hela matchen. Och dessutom vara med på lagbilden i Rekord-Magasinet. Högre kan man inte nå.

Hasse blir Sveriges första knattespelare. Nu har alla allsvenska lag, precis som internationella storklubbar, ett fullt lag av knattar som spelarna håller i hand när de gör entré.

Det är säkert många som minns honom. Den där lilla killen i grönvitt, snaggad och med skrattpropar, som inför Västerås SKs debut i allsvenskan, blev lika omskriven som laget.

Och de Västeråsare som hade glömt honom blev påmindas för ett par år sedan. Då visade SvT i sin regionala julkalender ett klipp från arkivet. Bakom lucka i intervjuar Sigge Fürst Hasse som har sjungit i en av de tidiga tv-sändningarna från Folkets Park. Han är högerytter, skall bli fotbollsspelare och önskas lycka till av farbror Fürst.

Och visst fortsätter Hasse som spelare. Men inte bara i VSK utan även i Franke, i kvarteret laget Bolton där även Sören Hedström spelar och i flera andra västeråsklubbar. Sedan lämnar han planen och blir ledare. Och lämnar även fotbollen och blir brottare. Väger då 32 kilo och måste ha tyngder på sig för att kunna gå matcher mot de större killarna. Det går bra och tiden sammanfattas i fyra lag-SM med Västerås Brottarklubb.

Och fotbollen då och VSK? När Hasse lämnade planen åkte laget ur allsvenskan. Det klart att det inte gick utan maskot... Men han hade lärt sig en del när han fick vara med. Som tränare förde han bland annat hem ett par segrar för sitt lag från Gothia Cupp, världens största fotbollsturnering för ungdomar.

Vid sidan om idrotten, som även innehöll bandy, hockey och handboll, ja även bowling, så hann Hasse faktiskt med att plugga och bli student. Gillade matematik och kemi och trivdes bra på reallinjen, blev reservofficer och lärare. En del matte naturligtvis men även i skolan tog sedan sporten över. Innan han lockades till ICA Hakon av skolkamraten Lasse Persson.

Vad han gör som pensionär?

– Jobbar, håller på med vuxenutbildning hos Kunskapskompaniet. Plus en del annat. Ingen brottning men gärna sånt med bollar. Och så barn och barnbarn, berättar han.

Läser ni resultatlistorna från Arosbrödernas golfävlingar, så vet ni att han finns med där, "har 17 och något i handicap". Och så bor han på golfbanan. Ja, har alltså bostaden där.

– En 'driver' från klubbhuset.

Björn Edsta

Hasse Höglund, född 1945, började i Läroverket 1956 och tog studenten 1965.

Omkring 50 djäknar i vår skola 1769

Se här kataloger från 1700- och 1800-tal

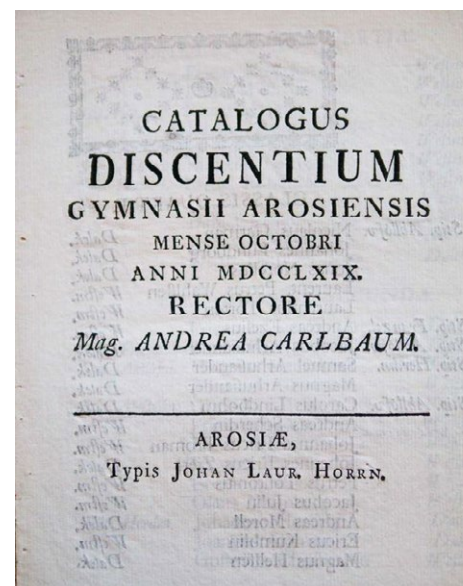
Projekt Runeberg, som digitaliserar svensk litteratur, har även dykt ned i några av våra skolas gamla kataloger. På nätet kan man dels hitta årgångarna 1764, 1765, 1768, 1769, 1770, 1774 och 1779, sammanlagt ca 30 digitaliserade sidor, dels på annan plats vissa år från perioden 1783 – 1849.

På det här uppslaget finner du smakprov och kan läsa de fyra sidorna som utgör hela innehållet för år 1769, dvs för exakt 250 år sedan. Det fanns då 53 dalkarlar och västmanlänningar i gymnasiet fyra klasser. Kanske känner någon av läsarna till något namn från sin släktforskning?

Vi visar också ett smakprov från 1800-talet. När man förflyttar sig till läsåret 1844 – 1845 är

det intressant att se att antalet elever ligger kvar på samma nivå som på 1700-talet. Det finns fortfarande omkring 50 djäknar. Latinet börjar släppa sitt grepp, så katalogens språk har ändrats till svenska, och informationen i katalogerna har utökats något. Information om födelseår och faderns yrke har tillkommit, uppgifter som ju fortfarande fanns kvar långt in på 1900-talet. Då hade omfånget och antalet elever svällt oräntligt: "Katalog och Meddelanden vid början av läsåret 1954 – 1955" omfattade exempelvis 65 sidor. Den 15 september 1954 fanns det 1.210 elever i vår före detta skola, 873 gossar och 337 flickor.

Per-Erik Wallin

PRIMA CLASSIS TERTIA.		
	Ericus Saxström	Westm.
	Ilacus Westström	Westm.
Stip. Ifer.	Petrus Harkman	Westm.
	Johan Rurger Schröter	Westm.
	Johannes Handberg	Westm.
Stip. Abtstf.	Andreas Torman	Westm.
Stip. Franzel.	Ericus Rundgren	Westm.
Stip. Abtstf.	Ericus Kumbänius	Westm.
	Daniel Lahlén	Westm.
	Johannes Uppström	Dalek.
	Ericus Hammarström	Dalek.
IIII CLASSIS SECUNDA.		
	Ericus Löfvenius	Dalek.
Stip. Franzel.	Petrus Kraft	Dalek.
Stip. Abtstf.	Martinus Hellstenius	Westm.
	Johannes Hillström	Westm.
Stip. Abtstf.	Olaus Forclius	Westm.
	Ericus Lundstedt	Westm.
	Daniel Danelius	Westm.
	Carolus Danelius	Westm.
	Ericus Lindborg	Westm.
	Olaus Malmberg	Westm.
Stip. Herdm.	Johannes Morling	Dalek.
	Joannes Afman	Dalek.
	Gustavus Christiernin	Westm.

Vad hände med Premium Arosiensis?

En vinnare berättar

Första november 2017. Jag lämnar en varm säng och en sömngig partner vid tolvsnåret, sätter mig i föräldrarnas Volvo V70 och drar ut på de minsta småvägar som trakterna kring Västerås har att erbjuda. Vid halv tre-snåret har jag parkerat någonstans bortom Tortuna och gnuggar händerna mot varandra i ett lönlöst försök att få liv i dem innan jag kliver ur bilen ännu en gång. När jag vänder blickfånget mot Västerås ser jag en enorm kupol av ljus över staden. I den kupolen dör alla stjärnorna. I den kupolen dör natten.

Drygt sju månader senare får jag ta emot Premium Arosiensis för mitt gymnasiearbete Den döende natten. En extensiv kartläggning och gradering av ljusföroreningar runt Västerås som slukade det mesta av min fritid den höstterminen. Sena, kalla höstnätter och frusna fingrar fick på studentdagen en belöning utöver dess egenvärde – jag hade roligt när bilen inte satt fast i lerpölar halvvägs till Köping...

När man är arton, nästan nitton år innebär en sådan gåva som Premium Arosiensis otroliga möjligheter. Vid tidpunkten för studentdagen hade jag en dröm i bagaget, eller snarare på min hårddisk. Min första roman, som tagit två och ett halvt år att färdigställa. Den hade på väskan blivit refuserad av det sista förlaget, men många nyfikna vänner och släktingar ville ha ett exemplar i handen; jag kan inte heller förneka att jag själv gärna ville se den som något mer än en bunt kopieringspapper som min sambo bundit ihop med garnrester.

Det kändes rätt så naturligt att en del av stipendiet skulle gå åt att självpublicera och trycka upp Alla dör i slutet, den första av (förhoppningsvis) många romaner jag kommer

skriva. Boken handlar om Sam, som precis tagit studenten och inte vet vad hon ska göra av sig själv. Tillsammans med Alana, en tjej hon hittar längs vägen, reser Sam runt i Sverige med målet att hälsa på människor som är ensamma och döende. Det är en roman om att växa upp, om tågresor, kärlek och föräldraproblem. Om döden och om ensamhet, men främst om att hitta sin plats i livet och sluta vara ensam.

Mina tankar kring dessa ämnen finns nu bevarade i en 550 gram tung, blå-lila skapelse med mjukpärlor. Och inte bara en, för den delen – hela bekantskapskretsen och en hel del andra människor har vid det här laget en bokrygg med mitt namn på i sina hyllor... Det var väl värt varenda frusen natt!

Eftersom det fick bli självpublicering för mig, åtminstone med den här boken, var finansiering absolut nödvändigt. Förutom det, och att eventuell marknadsföring blir betydligt svårare för mig än för de stora förlagen, ser jag inga direkta nackdelar med att publicera sina egna böcker. Det flesta människor bär på en bok – en roman, en poesisamling eller en självbiografi – ju fler av dem som får komma ut i världen, desto bättre!

Den enklaste vägen är antagligen att, som jag gjorde, gå via en publiceringstjänst som assisterar med distribution, pliktexemplar och annat man kan behöva hjälp med. Jag designade själv inlaga och omslag, men även för sådant finns hjälp att få. Det går självklart att göra rubbet själv, om man gör sina efterforskningar. Publiceringsprocessen är egentligen den enklaste biten; om det är den som skrämmer dig är det bara att sätta igång att skriva, för när du är inne på redigeringsrunda nummer tre kommer publiceringen kännas som en frisk bris...

För min del fortsätter arbetet med roman nummer två, och nummer tre ligger och kokar i bakgrunden. Efter en praktikplats på SVT och arbete som lärarvikarie väntar en kandidat i litterär gestaltning – förr eller senare lär det

bli någonting av mig också, och ni kan tro att jag alltid kommer minnas stunden då jag fick ta emot stipendiet och visste att min första bok skulle få fysisk form!

Emma-Karin Rehnman

Bokomslaget.

Festligt och fullsatt. Gåsen lyfte!

Nära hundra festsugna medlemmar hade haft lyckan att lägga vantarna på de eftertraktade platserna på den traditionella gåsmiddagen.

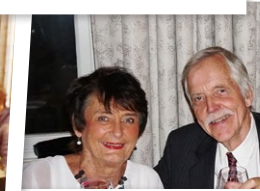
Vi lät det blöta höstmörkret ligga kvar utanför på Villagatan på Östermalm, kom snabbt i stämning bland bubblande, skålande, surrande vänner och skolkamrater i Läkarförbundets sköna, och trivsamt upplysta, festväning.

Middagen var plötsligt igång.

Soppor i olika färger kom i tallrikarna och banade väg för gås och rödvin. Uppslupna sånger, anförda av Gösta Nyberg, stod som spön i backen - många med texter av Lena Rainer, som hade gett gamla melodier nya textansikten. Och bland annat blinkade leende åt aktuella lägen i Svenska Akademien.

Salvatore Grimaldi, industriledaren och kvällens inbjudne gäst, berättade om de första åren på Spantgatan - hur man där, i Västerås eget Lilla Italien, med pasta, vin och vitlök växte samman med oss alla andra västeråsare. Vi fick veta om Volvo, Monark, Stiga och Bianci. Och det bästa av allt: vi bjöds på ett storslaget sångnummer: O Sole Mio, utfört av spelevinken och företagsledaren, a cappella - toner som låg kvar

i lokalen långt efter att vi fått kaffe, avec och klämt det sista minnessnacket med gamla, goda vänner. Vi fick så småningom på oss kappor och överrockar, och nu, ännu mycket gladare, tog vi hand om höstmörkret som troget väntat därute.

Minnen från vår skola

Om vårt läroverk, berättar Arossystemen Birgitta Manners Stålhammar i sin bok "Gurkstadens dotter".

Birgitta, född Sundblad, år 1934, ägnar förstås många sidor åt sin uppväxt. För oss Arosbröder och -systrar är det kanske mest intressant att få hennes syn på några av våra lärare. Är Birgitta den enda som skrivit om lärarna på Högre Allmänna Läroverket? Eller finns det fler sådan författare i våra led?

Boken har getts ut av Fauns förlag i Västerås. Den har fått äran upptas i organisationen Liv i Sveriges bokserie. Vi känner nog till många kändisars liv, men Liv i Sverige vill lyfta fram de okända, de vanliga människornas liv. Runt 150 sådana böcker har organisationen lyft fram sedan starten 1978.

Birgitta Sundblad bodde från början på Västmannagatan i Västerås. Fadern drev "Nya Rörbolaget" på Hantverkargatan 2 i Västerås. Där sålde han tvättställ, kranar och wc och hade tre anställda. Familjen hade bil.

Många av Birgittas barndomsminnen är idylliska och speglar en annan tid än vår. Hon nämner många flickkamraters namn. Liksom också namnen på en del av de pojkar som ledde henne fram i kärlekens mysterier.

Men allt är inte idyll i familjen. Modern insjuknar och tas in på Sundby mentalsjukhus i Strängnäs. Ett besök där är mycket hemskt skildrar - patienter som skriker. Det måste ha varit före de lugnande medicinernas ankomst till mentalvården. Pappan slår sig sedan ihop med en ny kvinna.

Birgitta kommer in i realskolan och så småningom går hon över till den fyraåriga latinlinjen på gymnasiet.

Klassföreståndaren Jan Holm var lektor i latin och kallades för Latin-Janne. Han kunde nog sitt ämne bra, men var inte någon vidare pedagog, anser Birgitta. Men Jan Holm var tydligen ett original. Vintertid kunde han sitta med tjock ytterrock på sig även inne i klassrummet. Han hade krimmormössan neddragen långt över öronen. Eleverna räknade till hur många lager kläder han hade på sig och kom fram till fem.

Ett annat original var kemi-läraren Ekström. Han ansågs vara en riktigt kvinnohatare. Han förklarade för flickorna i klassen att det egentligen fanns en särskild skola för dem. Han benämnde den Hönshuset och menade då flickskolan. Ekström var känd för att aldrig ge flickorna ett högre betyg än B, dvs godkänd.

I tyska undervisade Ragnar Jirlow, som forskade i den svenska plogens historia. Han sparade på papper. På de stencilerna han utdelade fanns ofta något om plogar på baksidan.

Favoritläraren var Martin Nylund. Han undervisade i svenska och hade ofta tankvärda synpunkter på litteraturen.

I engelska undervisade Börje Ellström, som verkade kunna den engelska grammatikboken utantill. Men han hade ett "svengelska" uttal som gjorde honom töntig i ungdomarnas ögon.

Teckningsläraren Ohlin sände ut eleverna på uppdrag på Kyrkbacken eller längs med Svartån. Teckning var ett favoritämne för Birgitta och hon utbildade sig sedan till teckningslärare efter studenten 1953.

Hon har också arbetat som journalist och varit gallerist i Stockholm, där hon nu bor.

Lars Sönnergren

Ur en rektors synvinkel

Kanske såg han lite butter ut, vår rektor Erik Strandberg, när man såg honom ute på skolgården. Men han hade en rolig hobby - han forskade och skrev på en historiebok om vår skola, numera Rudbeckianska gymnasiet.

Strandberg var rektor åren 1965-1975 och under ett par av dessa år hade artikelförfattaren möjlighet att möta honom. Möjligen var han redan då i färd med att samla material till sin bok "Västerås gymnasium Från stiftsgymnasium till borgerligt läroverk".

Kanske först när man blir lite äldre lockar den historiska bakgrund till vad man fått uppleva. Då förstår man bättre hur roligt rektor Sandberg måste ha haft när han satt och läste om sin arbetsplats. Förteckning i hans bok över tryckta källor och litteratur upptar över hundra verk. Därtill kommer mycket otryckt material från bland annat Kungliga biblioteket, Universitetsbiblioteket i Uppsala och Stora Kopparbergs Bergslags AB:s centralarkiv i Falun att forska i.

Plus att vår rektor när han var inne på 1800-talets strider om gymnasiet satt och läste Aftonbladet från 1838 och 1850 samt ett antal nummer av VLT, också från 1800-talet.

1849 skapades det borgerliga läroverket.

Det var en mängd material att hålla redan på för vår rektor, född i Munkfors 1909. Boken var heller inte helt färdig då han gick bort 1991. Men hans hustru Louise färdigställde boken tillsammans med Jan Larsson vid Västerås stadsbibliotek. Den utgavs sedan av Västerås stad 1994, men är nu slutsåld.

Boken har heller inte kunnat hittas till salu på något antikvariat, men elva bibliotek har

Strandbergs bok.

Den är alltså en raritet. Man läser den inte från början till slut på en gång, utan bläddrar sig genom och fram och tillbaka genom århundradena.

Vilka gick på gymnasiet? Många blev präster. Av de 64 eleverna 1628 blev 35 präster. År 1719 hade skolan 50 elever och 29 blev präster.

Åtskilliga av pojkarna var över 20 år. För att få försörjning fick de gå ute i de västmanländska socknarna och titta. Mot betalning kunde de också stå för sången vid begravningar. Vål stökiga elever kunde hamna i skolfängelset, proban. Men dit förpassades inte bara djäknar utan stökiga präster och lärare - vilket liv!

Och det var inte slut med skandalerna därmed.

Domprost Gabriel Holstenius, tillika lektor vid skolan, fick tåla att hans hustru var honom otrogen med en djäkne. Av sorg påskyndades Holstenius död. Han dog 1649.

Det hände också att elever hamnade i stocken. En sextonårig som fått barn med en borgarflicka fick sitta i stocken i tre dagar och reglerades sedan på ett år.

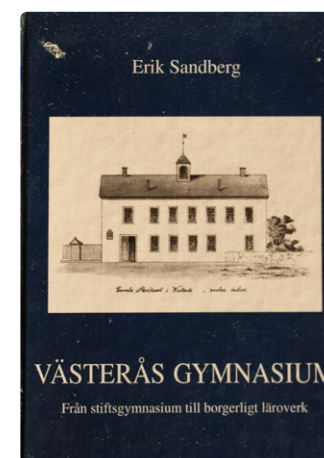
Vilket färgrikt liv som framträder ur protokollen, kommenterar Erik Strandberg.

Den 13 juni 1746 passerar Linné Västerås.

Han är missnöjd med att de studenter som på den tiden kom till universitet bara hade lärt sig latin och en massa utantilläxor.

Ack att man hade fått vara med! Men med rektor Erik Strandbergs innehållsrika bok är det lätt att med fantasin förflytta sig tillbaka till dessa forna dagarna.

Lars Sönnergren

Utflykten till smörgåsbordet på Kolbäcks Gästgiveri

Många av oss kom till dit tillsammans med våra föräldrar; söndagsmiddagar, födelsedagar, högtidsfirande. Flera av oss minns studentmiddagarna på platsen, några startade sitt kommande familjeliv med att där hålla bröllop. Vissa av oss har nyligen ätit middag med släktingar efter dopet av barnbarnen. Vad vet du om Kolbäcks Gästgiveri?

Gästgiverierna i Sverige daterar sig till år 1279. Magnus Ladulås förbjöd våldgästning hos bönderna och att gäststugor skulle uppföras utefter landsvägarna.

Den 31 Augusti 1561 utfärdar kung Erik XIV en förordning om skjuts- och gästgivarorganisationerna. Där stadgas att gästgiverier skall anläggas med ett avstånd på en och en halv mil. Där skall resenärer erbjudas mat och logi mot betalning. Man skulle också byta trötta och hungriga hästar mot nya och utvilade för den fortsatta färden. Bönderna i trakten ålades att alltid stå beredda att låna ut hästar till den som det önskade.

Gästgiveriförordningen reglerades genom åren i ett antal förordningar och upphör 1931 – då det inte längre är en skyldighet att hålla hästar och husrum.

Det första kända dokumentet om gästgiveriet

i Kolbäck daterar sig till år 1670 då en Henrik Mattson driver ”Kohlbackes Kroug”. Placeringen av Gästgiveriet var strategisk utmed landsvägen och Herrevadsbro.

Under 1600-1900-talet har många av historiens makt- och kulturpersonligheter gästade här på sina resor genom Sverige.

Lördag den 25:e oktober 1766: Den danska prinsessan Sofia Magdalena, på väg från Helsingborg till Stockholm med kronprins Gustaf III stannar till vid gästgiveriet i Kolbäck för byte av hästar.

”Vid Kohlbeckes gästgivarergård, där ombyte af hästar skedde, woro alla fönstren illuminerade, förutan at allmogen til et stort antal woro deromkring öfweralt stälde med brinnande blåss. Hennes Kongl. Höghet , som icke mindre där, än på andre ställen i detta län, blifwit wid förbiresan af ridderskapet och adelen, samt prästerståndet underdånigt

lyckönskad, begaf sig nu på resan härifrån kl. 7 om aftonen till Westerås stad.” (Notis i Inrikes tidningar i oktober 1766).

Carl-Michael Bellman övernattade här på sin resa från Stockholm till Gustav III på Kungsörs kungsgård. Skalden Erik Gustaf Geijers skrev sitt namn i liggaren under en resa i landet. Den ökände tjuven Lasse-Maja fördes till ting i Kolbäck under förra hälften av 1800-talet, när tingsrätten var förlagd på Gästgiveriet under århundradena fram till 1894, då nya tingshuset stod klart på grannfastigheten.

Även Kolbäcks polisstation var inhytt på Gästgiveriet fram till mitten av 1950-talet.

Idag är hästarna borta och har ersatts av hästkrafter, men resenärernas behov är desam-

ma som 1670.

Den kände deckarförfattaren Maria Lang skrev på 1970-talet en deckare med handlingen förlagd till Kolbäcks Gästgivarergård. Titeln på boken är: ”Vem Väntar På Vårdshuset?”. Releasepartyt hölls här 1972 med många av tidens kulturpersonligheter närvarande.

Thore Skogman, hade sin bröllopsfest här.

På medeltiden serverades brännsvinsbord, då bara en förrätt, början till vårt smörgåsbord. För ett sekel sedan slog smörgåsbordet igenom stort och blev en hel måltid. Smörgåsbordens tid på Kolbäcks Gästgiveri är förbi. Kvar är dock Julbordet som dukas redan i november.

En somrig söndag på gästis

Första turen: SOS, dvs smör, ost och sill. Traditionellt inlagd sill, klassisk matjesill, glasmästarsill - kylskåpsval gräddfil och nyklippt gräslök. Och en sexa Skåne till far, en Renat till morfar. Och förstås potkåsen, ostresterna som blandats med konjak och kummin, en kulinarisk upplevelse på knäckemackan. på Kolbäcks Gästgiveris smörgåsbord. Champis till barnen, som gick direkt på köttbullarna och svampomeletten. Helst hade vi velat vara hemma och bygga kojor och hoppa hopp-rep istället för att tillbringa eftermiddagen i obekväma söndagskläder med släkten.

Andra turen, nya tallriker, nya silverbestick. Charkuterier fyllde tallrikarna; rökta korvar, kalvsylta, färfiol, rostbiff, patéer och morfars favorit; leverpastejen med inlagd västeråsgurka simmande bland dillkronor och senapsfrön.

Tredje turen; fisk igen, nu lite större; inkokt strömming, böcklingsallad, rökt ål, inkokt och gravad lax, rökt målarsik. Allt skapade törst. Mer öl, mer Champis.

Fjärde turen: nya tallriker, nya bestick, nya immiga spetsglas till far och morfar. Småvarmt. Uppläggningsfaten med laxpudding, köttbullar, rödkål, svampomelett och Janssons frestelse.

Femte och sista (?) turen: Äntligen dags för desserterna. Ost och kex, fruktsallad, ingefärsparon med vispgrädde, äppelkaka och för det mesta även gräddtårta. Kaffe och cognac till far och morfar.

Vi barn tilläts nu lämna den vackra matsalen med de stora kristallkronorna i taket och springa ner till Kolbäcksan genom den vackra parken.

Elisabeth Björsén

Den Svenska Snapsens Fader

Det är år 1522 när Peder Månsson ger ut sin Läkebok, ser till att det för första gången trycks svenska recept på snaps och beskriver hur man kryddar brännvin.

Och det är 1524 när han utses av påven till biskop i Västerås stift.

Det finns inget vetenskapligt stöd för att de båda händelserna har något samband.

Förmodligen är det i stället Månssons insatser som meriterar, då han efter lång kamp, tre års rättegångar och många strapatser lyckas återföra Birgittahuset vid Piazza Farnese i Rom i Vadstena klosters ägo.

Nyligen uppmärksammades reformationen i Sverige. Särskilt i Västerås, där Gustav Vasa 1527 bröt med påven och förstatligade den Svenska kyrkan.

Och om några år kommer biskop Rudbeckius grundande av vår skola att firas.

Även Peder Månsson är värd att minnas. Han startade visserligen inte något gymnasium och han spjärnade

emot när kyrkan förstatligades. Men han ansåg att medicinalörterna var den främsta smaksättningen och såg till att receptet på beska droppar trycktes i hans Läkebok.

Han föreslog att Malörtsblomman skulle ligga i brännvin i tre timmar under solens strålar för att ge smak.

Sprit är en av de mest effektiva smaklösare vi kan använda i matlagningen. Men på den gamla goda tiden brukades, brännvinet även inom läkekonsten.

Nästa gång vi bänkar oss till en härlig samvaro i Läkarförbundets hus, så må vi inte bara känna tacksamhet över att några arosbröder valt läkarbanan och därmed öppnat dörren till denna förnämliga villa. Låt oss även sända en tackasamhetens tanke till Peder Månsson, eller om latinarna så föredrar Petrus Magni, och hans Läkebok.

Kanske vi rent av kan hoppas på Bäska droppar eller Piratens besk vid nästa middag på Villagatan 5 i Stockholm.

Björn Edsta

Arosbrödernas stipendier 2018–19

Sällskapet rutiner för utdelning av stipendier till meriterade elever vid Rudbeckianska skolan har funnit sin form. Sedan några år kommunicerar styrelsen med en liten engagerad grupp lärare och rektor vid skolan. De senare ombesörjer att information om stipendiemedel från Sällskapet Arosbröderna finns att söka. De tar emot ansökningar, granskar och väljer ut de bäst formulerade ansökningarna/mest intressanta. Budgeterade medel från Arosbrödernas Stipendieform överförs till skolan, som distribuerar till respektive utvald sökande. Förra året delades även premium ut vid skolavslutningen till det projekt, som skolan bedömt mest kvalificerat. Vid utdelningen fanns representant från Arosbrödernas styrelse på plats i Hallskolan

Hösten 2018 befanns fjorton projekt vara berättigade till varsitt stipendium från Arosbröderna, De utbetalda beloppen varierar mellan 500 kronor och drygt 3 000 kronor. Det är endast projekt med naturvetenskaplig profil som har utvalts i år.

Det är roliga och intressanta områden som eleverna tycks fokusera på. Vad sägs om Glossofobi eller Gymnastik vs tidsuppfattning? Eller konsumtion av ”sojamjölk” och dess inverkan på testosteronnivåer hos konsumenten, men även USB-laddare genererad av en cykel.

Glossofobi vs exponeringsbehandling

Ailin Hajhosseini och Erica Duong

Hur kan ångslan att tala offentligt behandlas genom exponeringsterapi? Pengar (1 000kr) till inköp av visst material för genomförande och resa till Uppsala.

Socker för bättre minne mm

Johanna Sollén Mattsson och Emilia Nilsson

Sockers påverkan på kognitiv förmåga såsom minne, problemlösning, språk. Pengar(500kr) till inköp av sockerhaltiga produkter för användning i undersökningen.

Grätzelceller i kläder – ett energiknippe

Jakob Andersson och Martin Wallin

Grätzelceller är en variant av solcell, skapad av Michael Grätzel. Den som drar nytta av färgämnen och nanopartiklar av titandioxid som fotoaktivt substrat. Principen för Grätzelcellen bygger på fotoelektrisk effekt. Hur kan grätzelceller användas i klädesplagg för att i vardagen utvinna energi? Pengar (1 200kr) för material till att tillverka cellerna.

Ko- & getmjölk – vad är nyttigast

Hala Sawas

En jämförelse av näringsämnen i ko- respektive getmjölk för att undersöka vilken av produkterna som är bäst (sic!) för människokroppen. Pengar (1 000kr) för inköp av relevanta livsmedel.

Kosttillskott och muskler

William Ejlegård och Ayham Reda

Kreatin – en kvävehaltig organisk syra – som ett kosttillskott i samband med styrketräning har i studier visat sig öka både muskeltillväxt och styrkeutveckling hos försökspersoner jämfört placebo. Undersökning av hur tillskott av kreatinmonohydrat påverkar kroppen vid styrketräning. Pengar (500kr) till inköp av preparat.

USB-laddare via cykel

Simon Zollenkopf, Cornelia Norman och Vendela Norman

Bygga en fungerande cykeldriven USB-laddare. 700kr för inköp av material för att bygga laddare.

Tidsuppfattning efter gymnastiska övningar

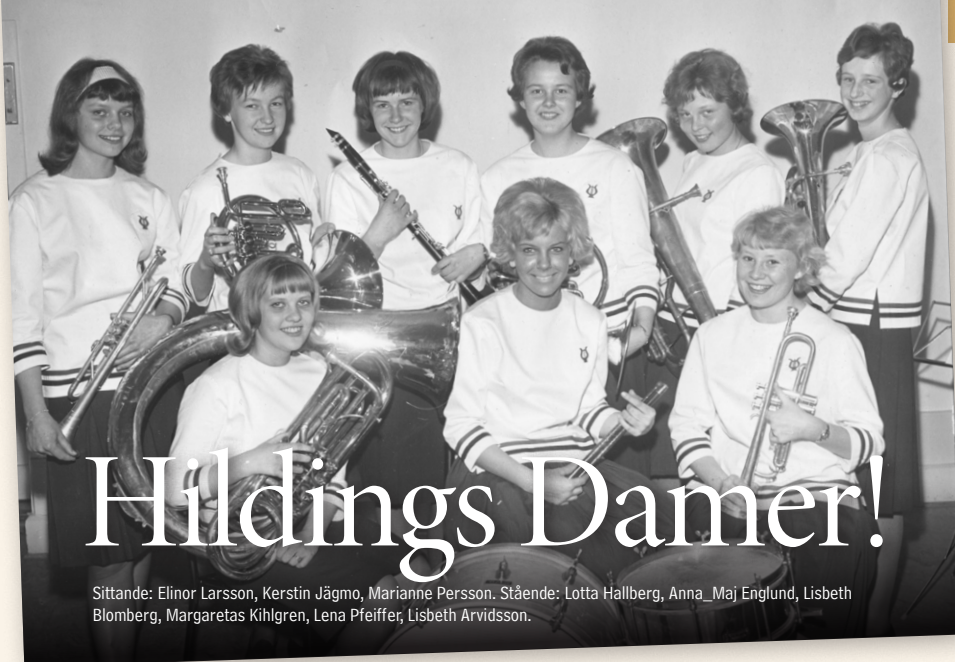
Jakob Fasth, Joozapas Kilikevicius och Leon Di Paolo

Hur fysisk ansträngning påverkar elevers tidsuppfattning och fysiska välmående. Undersökning vid olika skolor i landet. Pengar (3 100kr) för bilresa till Kinna, Luleå och Köping.

Klimatpåverkan vs växtlighet

Mattias Tidström

Hur kommer framtidens klimat och globala uppvärmning att påverka växtligheten i Sverige

Sittande: Elinor Larsson, Kerstin Jägmo, Marianne Persson. Stående: Lotta Hallberg, Anna Maj Englund, Lisbeth Blomberg, Margaretas Kihlgren, Lena Pfeiffer, Lisbeth Arvidsson.

Nittonhundra sextiotvå startade Hilding Ahrborn en ensemble med enbart flickor på läroverket. Vi var nio till att börja med.

Vårt första offentliga framträdande ägde rum i Hallskolan på läroverket, våren 1962, i samband med Läroverkets blåsorkester vårkonsert. Under tiden hade vi sedan vi började öva för Hilding Ahrborn (hösten 1961) sytt egenhändigt vita blusar med röda och blå ränder och en röd broderad lyra på bröstet, blå kjolar.

Vi framförde två stycken. I programmet stod ????. Det var vi som var ?? och vi var väldigt nervösa. Det var nog mest för att musicera framför pojkarna i blåsorkestern. De var våra idoler. I VLT : ”Nybörjarensemblen där varje fågel blåste efter sin näbb, var rar i sin strävan. Men det är inte lätt att ha en bastuba i näbben, när man är flicka. Försök själv!”

Nästa år på vårkonserten skrev WWG i VLT. ”Även flickorkestern var rar i sin strävan-med en bra rytmsektion! – spelade inte nog dristigt, även om det fanns mycket fint i deras stycken”.

I Folkbladet ”Den lilla naggande goda flickensemblen gjorde detta med all önskvärd framgång och genomgående var renheten i klangen föredömlig.”

Efter något år bytte ensemblen namn till Eutherpe efter musikens musa i grekiska mytologin.

1964 fick Eutherpe ett erbjudande från Västerås stad att spela i Folkets Park i smultronröda uniformer designade av Asta Holm. (Västerås revyprimadonna på 60-talet.) Folkparkschefen Adolf Andersson var inblandad och Folkets Park bekostade uniformerna. Samtidigt bytte Eutherpe namn till Västerås flickgarde. ”Det var som ett tomtebloss i det vårtrötta Västerås och flickorna en uppskattad färgklick i staden” skrev VLT.

Flickorkestern var unik i sitt slag i Sverige och vi fick spelningar runtom i Sverige och även utomlands. Bland annat två resor till dåvarande Öst-Tyskland men även till Skottland.

Under min tid i gardet fick vi gage, 10 kr, ibland 15 kr per spelning. Vi var i det närmaste självförsörjande med fickpengar.

1966 utökades gardet med majoretter, drillflickor med pinnar framför orkestern vid marscheringar.

Elinor Larsson, (nu Thorell) var med från början, 1962–1967.

Hilding Ahrborn ledde Västerås Flickgarde 1962–1980.

Orkestern Blue Sphinx gjorde många framträdanden i Västerås; på skoldanser, i Folkets Park och kunde höras över hela landet, som här på bilden, i Sveriges Radio. Vokalisten är den då trettonåriga Janco, Jan-Olof Carlsson. Vi skymtar också flera nuvarande medlemmar i Arosbröderna: Göran Redmalm i mitten av trumpetsektionen och Hans Vrethem på tenorsax längst till höger.

Många kända ansikten i musiksalen den 29 mars 1961. Där fanns t ex kompositören och trumpetaren Lars Färnlöf, tenoristen Arne Schiött, Björn Larsson, sedemera fotograf på VLT. Flera blåser i orkestern än idag. Övre raden: Stefan Överholm, Kjell ”Snoken” Andersson, Hans Vrethem, Arne Schiött, Göran Redmalm, Staffan Rylander, Carl Tersmeden, Leif Hultin, Erik Österberg. Mellanraden: Björn Larsson, Ralf Juhlin, Jan Elzén, Folke Stenström, herr Söderbäck, Björn ”Adam” Abrahamsson. Nedre redane Olle Schiött, PerForsberg, Lars Ödberg, herr Rudén, Lars Fjällskog, Kjell Friman, Peter Berggren.

Emil Wijgård,

fotografen som gjorde avtryck i hela Västerås

LÖS JULKLAPPSPROBLEMET
PÅ ETT PERSONLIGT SÄTT!

Beställ Ert porträtt från

ateljé **WIJGÅRD**

—namnet för god porträttkonst—

(INTILL EPEDEMISJUKH.)
KOPPARBERG SVÄGEN 31, VÄSTERÅS · TEL. 31906

Vi fastnade på plåten som konfirmander, som studenter, som bröllosspar. På pianon och i bokhyllor i våra hem fanns porträtten på våra föräldrar som femtio- och sextioåringar. Man gick till Wijgård's fotoateljé för att visa bilden av oss själva.

Emil Wijgård föddes år 1884 i Norrköping. Namnet Wijgård kommer från Wij gård där farfadern var rättare. Emil ägnade sig tidigt i livet åt fotografering och byggde som artonåring sin första lädkamera av en gammal cigarrlåda. Han var mycket tekniskt intresserad

och byggde många kameror, en diaprojektor av en gammal mjölkkanne och under två år byggde han inte mindre än sju radioapparater. Det sägs att Emil hade Sveriges första radiolicens.

År 1916 flyttade han med hustrun Lola och ettåriga sonen Kjell till Västerås där han fått anställning på "Ernst Blom 's fotografateljé" på Stora gatan 58, där Parkhuset idag ligger. Efter två år öppnade Emil egen ateljé på Katrine-lundsvägen 24.

Den resande fotografen

De som beställt fotografering av den resande ateljéfotografen visste vad de ville att bilden skulle berätta. Emil var varken journalist eller dokumentärfotograf. Han avbildade människor som de själva ville bli sedda. Klädda i sina bästa kläder, uppställda framför stugan med det dyraste o finaste de ägde. Husdjuren är ofta med, hästar, kor och grisar var både vänner och dyrbara ägodelar. Hade man en fin traktor eller cykel på gården så ville man gärna ha med den också, men med tanke på Emils envishet och starka vilja så hade han säkerligen synpunkter på vad som skulle finnas med i bilden, tror barnbarnet Åsa Wijgård. Emil var en god bildkompositör som med ljusets hjälp förevigade dåtidens människor, hur de hade det och vad de hade.

För en fotograf i början av 1900-talet var uppdragen många och skiftande. Av lokala dagstidningar anlätades hen som pressfotograf vid bränder och olyckor, sport- och idrotts-händelser. Arbetet var omväxlande. Endast de största städerna hade specialiserade fotografer.

Bästa tidsdokumenten

Fotografierna från ateljéns första årtionden är tidsdokument över människors liv och leverne, beställda gruppbilder på barn och gamla, människor i arbete och föreningsliv. Också stadens förändring från en liten handelsstad till en stor modern industriort dokumenterades. Emil

skildrar hur Västerås hamn och centrum växer, hur nya bostadsområden byggs, gator anläggs och butiker etableras.

1930 flyttade Emil Wijgård sin ateljé till Kopparbergsvägen 31, mitt emot det dåvarande Epidemisjukhuset. Livet som resande ateljéfotograf minskade och Emil blev nu en mer stationär studiofotograf, vilket också sonen Kjell blev, som övertog ateljén när Emil gick i pension år 1950. I ytterligare trettio år fortsatte på detta sätt verksamheten. När Kjell pensionerades år 1980 hade de båda gett upphov till en diger samling av negativ och glasplåtar. Alla berättar de om människorna som porträtterades och tiderna då bilderna togs. Samlingen som består av fler än 80 000 bilder förvaltas av Västerås stadsarkiv.

Sonen Kjell tar över ateljén

Kjell var utbildad fotograf och konstnär. Han hade studerat på Otte Skölds målarskola i Stockholm och genomfört flera studieresor utomlands, främst till Paris och Sydfrankrike. Han deltog i flera konstutställningar, bland annat i New York och Bombay, men också i Västerås där han var en av 19 konstnärer som år 1919 grundade Västerås konstnärsförening.

1943 gifte han sig med fotografen Märta Björklund och de fick fyra döttrar under åren 1945 -58. Kjell och Märta tog över ateljén 1950 när Emil gick i pension. Ateljén såldes år 1980 till fotografen Jan Gustafsson. Idag är huset på Kopparbergsvägen rivet men namnet "Ateljé Wijgård" lever vidare, idag som arkitektbyrå i Stockholm och Gunillbo genom yngsta dottern Åsa Wijgård.

Att fotografera människor var en viktig del av arbetet på ateljén och en säkrare försörjning än målandet. Trots att det säkert var lite enformigt att ta porträtt tog Kjell många bilder som var både konstnärliga o uttrycksfulla. Pappa hade ett stort tålamod och god hand med barn. Farfars bilder var ganska stillsamma och harmoniska, säger Åsa. Barnen satt eller stod och tittade mot fotografen till slutartiden släppte in ljus till filmen och gav bilden skärpa.

Många har säkerligen gamla klippta bildkort hemma i gömmorna på sina barn som Kjell lockat till skritt med sina kasperdockor ur leksakslådan.

Bröllopsfotografier

De flesta åkte säkerligen direkt från prästen till fotografen medan bröllopsgästerna fick vänta på brudparet och bröllopsmiddagen. Pappa var mycket noggrann och tog massor av bilder, berättar Åsa. Vid pingst och midsommar arbetade både mamma och pappa för högtryck i varsin ateljé med alla bröllopsfotograferingar. Brudparen visar milt leende stundens allvar.

Gruppfotografier

Kjell och Märta åkte runt och fotograferade förskoleklasser, skolklasser och konfirmandgrupper under 60- och 70- talet. När skolklasser och konfirmandgrupper skulle förevigas var alltid mamma med och arrangerade och regisserade. Massor av bilder togs och sen fortsatte arbetet i mörkrummet. Vid retuscheringen studerades bilderna noggrant under lupp så att ingen skulle blunda på det utvalda fotografiet.

Farfar var ofta på ateljén även efter sin pensionering. Jag kan än i dag se honom framför mig när han sitter och handkolorerar bilder, ett svårt hantverk som han behärskade till fullo. Både han och pappa var skickliga bildkompositörer. Pappa var också fenomenal på att hitta och fånga karaktärer i sina fotografier och målningar, avslutar Åsa.

Västerås för 1000 år sedan

Kiosken på Skolgatan, vårt lilla varuhus för daglig njutning, avkoppling och spänning. Röken bakom kröken. Foto: Anders Lif

Vad kostade det 1963?

Gösta Nyberg funderar.

Veckopengen, när slutade jag att få en sådan? Kanske efter konfirmationen. Därefter skulle man ju arbeta för sina extravaganser. Mopeden kanske krävde underhåll och bränsle, visst rökte man cigaretter och småningom ville man kanske ha en flaska svensk vermouth med till någon hippa. Den 12-årige springschasen blev med tiden brevbärare, hopp-i-land-Kalle på Almö Lindö-färjan, sopåkarbiträde eller parkarbetare. För den flitige fanns många möjligheter till feriejobb.

Inkomsten varierade nog med bransch och förhandlingsskicklighet. En omeriterad lärarvarie på mellanstadiet kunde 1964 kvittera ut 2 200 kronor i månaden.

Vad kostade njutningsmedel och annat på sextioalet?

PRISLISTAN 1963

Middag på krogen – smör, bröd, varmrätt med helt kött exkl. drinks: **7,05 kr**

Moped, medelpris, inkl. försäkring: **1.226 kr**

EP-skiva: **10,65 kr**

LP-skiva: **29,80 kr**

Starköl TT från S:t Eriks (utan glas), 1/3 liter: **1,05 kr**

Svensk vermouth, 1 liter: **8,33 kr**

Cap Constantia (starkvin): **10,71 kr**

Absolut rent brännvin, 75 cl: **32,20 kr**

Cigaretter John Silver (utan skyddsnet), 20 st: **3,24 kr**

Snus Ljunglöfs Ettan, 50 g: **0,94 kr**
(Idag, 2019, är priset 62 kr – för 45 g)

En liknande rubrik brukar observanta läsare finna i Arosiensis, Västerås för 1000 år sedan. Ofta nog är det VLT som därvid utgjort källmaterial. För tjugo år sedan utkom boken Historien om en stad. Den är skriven av medarbetaren i Vestmanlands Läns Tidning, Torsten Jansson. Han hade fått i uppdrag att i några avsnitt i tidningen spegla Västerås under det gångna seklet. Jansson skriver i förordet att han grävde så djupt i källorna, att han lockades långt bortom 1890-talet. ”Så de hundra åren blev tusen”.

Att söka skildra framväxandet av Västerås under ett millennium, torde ha varit ett ambitiöst bokprojekt. En stad som haft för vana att brinna ned - ibland flera gånger under ett sekel.

Dokument i form av akter på pergament eller papper är obeständiga. Källmaterial har ofta i okänd omfattning blivit lågornas rov. Likväl har Historien om en stad blivit lärorik läsning med hjälp av författarens frikostiga, stundom lekfulla dramatiseringar av historiska skeenden. En ”dramadokumentär” berättelse, särskilt avseende de första avsnitten. Nio sekel skildras i nio kapitel.

Dramadokumentären interfolieras med intressanta faktarutor relaterade till stadens utveckling parallellt med den i övriga riket och i Europa. Här får vi läsa, hur fragment av daterade arkeologiska fynd indikerar, att det vid förra millennieskiftet fanns en liten samling fiskarhyddor vid Svartåns mynning. Åmynningen tycks vid den tiden ha befunnit sig i nivå med det som nu är hörnet Köpmangatan - Stora gatan. Landhöjningen gick raskare för tusen år

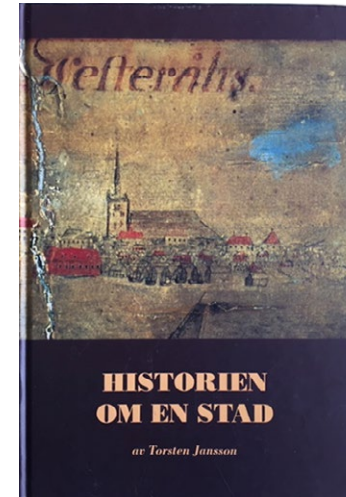
sedan och fortskred med ungefär en halv meter vart hundra år. Näringar i form av fiske, jordbruk, handel och lite hantverk, bl.a. i form av ett bronsgjuteri, verkar ha utvecklats med tiden.

I trakten fanns sedan tidigare andra boställen/byar såsom Skälby, Råby, Skultuna, Dingtuna och Irsta. Längs Badelundaåsen löpte forvägen norrut mot Dalarna. Området kring Anunds hög var tidigt ett kulturellt centrum med en tingsplats och intill den korsades vägen mot Bergslagen av urgamla, öst-västliga vägar som förband Uppland med Närke. Staden växte på en för handel och kommunikation väl vald plats.

Fortiden övergår omkring 1050 i svensk medeltid. Redan under 1100-talet fanns där en handelsplats och en kyrka, St. Ilians med en biskop som an-

svarade för själarna ända uppåt Dalarna. Under nästa sekel stod domkyrkan redan på plats. På Munkholmen fanns ett dominikanerkloster och omkring 1280 får Västra Aros stadsprivilegier signerade av Magnus Ladulås. Tyskt inflytande var påtagligt i den lukrativa handeln med mineral, framförallt koppar, och i det kyrkliga. Av 42 namngivna borgare i staden fram till 1360 återfinns 30 tyskar och bara tolv svenskar. Myntprägling skedde även i Västerås redan under 1100-talet. Man lär sig vidare, att utvecklingen av staden stördes av digerdöden och andra epidemier, angrepp från sjön av kapare i form av Vitalibröderna, dansk ockupation och det blodiga slag som rasade 1521 och drev ut danskarna. Historien om en stad erbjuder i sitt lilla format en stor mängd arosiana och relevant svensk historia och är samtidigt nöjsam läsning.

Gösta Nyberg

Och hur blir fortsättningen?

Du har mycket att se fram emot framöver.

Vissa aktiviteter med Arosbröderna är spikade, andra kommer till under hand. Du får besked i god tid, främst via mail och på hemsidan. Håll ögonen öppna. Du är välkommen på allt!

Tisdagsluncher – första tisdagen i månaden

Golf Boule Bio – vi ser en film och tar ett glas

efteråt Kulturevenemang – besök och guidning på

museer och spännande institutioner Gåsmiddag

– ofta med specialinbjuden gäst Mingel

Ärtsoppa Årsmöte med Stora Värmiddagen

Andra överraskningar och påhitt!

Häng med!

Aros-
bröderna
till sjöss!

Följ med på en historisk resa på Mälaren
till festligheterna i Västerås!

Dukat för
vårens stora
FEST!

Bästa
Gåsmiddagen
med Arosbröderna!

SÄLLSKAPET AROSBRÖDERNA TILLDELA

Premium
Arosiensis 2018

TILL

Emma-Karin Rehman (NA15C)

för arbetet
»Den döende natten – dokumentation, kartläggning och
gradering av ljusföreningar«

Sören Hedström, ordförande

Äntligen
11 maj 2019

Det kan du skriva upp!

Tag plats!

